

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЛІНГВОДИДАКТИКИ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**на тему ГОЛОФРАЗИС ЯК СПОСІБ ОКАЗІОНАЛЬНОГО
СЛОВОТВОРЕННЯ В ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ АНГЛОМОВНИХ
АВТОРІВ**

Виконав: студент 2 курсу,
групи 8.0350 –1 а-з
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041
Германські мови та літератури
(переклад включно)
освітньо-професійної програми
Мова і література (англійська)
Биков Владислав Юрійович

Керівник к.ф.н. доц. Залужна М. В.
Рецензент д.ф.н. доц. Галуцьких І. А.

Запоріжжя – 2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології
Кафедра англійської філології та лінгводидактики
Освітній рівень магістр
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.04 Германські мови та літератури
Освітньо-професійна програма Мова і література (англійська)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____

« _____ » _____ 2021 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
БИКОВУ ВЛАДИСЛАВУ ЮРІЙОВИЧУ

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра «Голофразис як спосіб
оказіонального словотворення в художніх текстах англомовних авторів»

Керівник кваліфікаційної роботи Залужна Марина Володимирівна к. ф. н.
доцент

затверджені наказом ЗНУ від «13» квітня 2021 року № 590-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту)
02 лютого 2022 року

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту) загальні відомості про
термін голофраза, про явище оказіонального голофразисного словотвору,
словники англійської мови, корпус художніх творів англомовних авторів

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити: 1) проаналізувати та узагальнити наявний у науковій літературі теоретичний матеріал, що присвячений голофрастичним конструкціям; 2) уточнити дефініцію терміну з огляду на сучасні лінгвістичні підходи; 3) систематизувати матеріал щодо походження, типології та стилістичних функцій голофраз; 4) вибрати голофразисні конструкції із творів сучасних англомовних авторів; 5) проаналізувати та встановити стилістичний функціонал даних лексичних одиниць.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проєкту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Залужна М. В. к.ф.н. доц.	05.05.2021	05.05.2021
Розділ 1	Залужна М. В. к.ф.н. доц.	24.06.2021	24.06.2021
Розділ 2	Залужна М. В. к.ф.н. доц.	07.09.2021	07.09.2021
Висновки	Залужна М. В. к.ф.н. доц.	19.11.2021	19.11.2021

6. Дата видачі завдання 05.05.2021 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проєкту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	травень 2021	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	червень 2021	виконано
3.	Написання вступу	червень 2021	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	липень 2021	виконано
5.	Написання практичного розділу	серпень 2021	виконано
6.	Формулювання висновків	жовтень 2021	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	лютий 2022	виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	лютий 2022	виконано
9.	Захист	лютий 2022	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант

_____ Биков В. Ю.
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи

_____ Залужна М. В.
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

_____ Бережний В. А.
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 58 стор., 65 джерел.

Об'єкт дослідження: голофразис як спосіб okazіонального словотворення в художніх текстах англомовних авторів.

Мета дослідження: розкриття стилістичних особливостей функціонування голофраз у художніх текстах сучасних англомовних авторів.

Теоретико-методологічні засади: ключові поняття про голофразис, розроблені Л. Даниловою, О. Земською, О. Ликовим, А. Калитою, В. Клименюк, матеріали про функціонал голофраз, викладені Дж. та П. де Віллерс, Д. Левайн, С. Пуа, М. Томаселло.

Отримані результати: була задієна спроба максимально широко охопити межі функціонування термінів голофраз, голофразис, голофразисна конструкція. У даній науковій роботі подано декілька варіантів класифікації голофразисних конструкцій. Було встановлено, що природа голофразису – різнобічна: художня, емоційно-виразна, онтогенетична, психолінгвістична, полісинтетична, словотвірна. Під час роботи з теоретичними джерелами, було відшукано близько 50 функцій голофразисного словотворення у художньому тексті, зокрема й стилістичних.

Аналіз теоретичної та практичної баз показав, що досі не створено повної картини стану вивченості питання стилістичного використання голофразису у ракурсі художньої літератури. Тому дана робота, як спроба систематизації існуючих концепцій, що пов'язані з голофразисом вважається нами як підґрунтя для подальших досліджень у сферах лексикології, стилістики та літературознавства.

Ключові слова: *голофраз, голофразис, голофразисна конструкція, стилістичний прийом, художній текст, okazіоналізм, okazіональне словотворення*

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ГОЛОФРАЗISУ В ЛІНГВІСТИЧНІЙ НАУЦІ	7
1.1 Проблема okazіонального словотворення в лінгвістиці.....	7
1.2 Голофразис як об'єкт лінгвістичних студій.....	11
1.2.1 Проблема визначення голофразису.....	11
1.2.2 Поняттєво-термінологічний апарат дослідження голофразису.....	13
1.2.3 Класифікація голофразисних конструкцій.....	15
1.3 Специфіка голофразисного словотворення.....	18
1.4 Особливості функціонування голофраз.....	24
1.5 Методика виокремлення голофраз при аналізі художніх текстів.....	31
РОЗДІЛ 2 ГОЛОФРАЗIS У ТВОРАХ АНГЛОМОВНИХ ПИСЬМЕННИКІВ	34
2.1 Явище okazіонального словотворення у художніх текстах англomовних письменників.....	34
2.2 Голофразис та okazіональне словотворення у творах англomовної дитячої літератури	37
2.2.1 Голофразис як стилістичний прийом у романі “Harry Potter and the Sorcerer’s Stone” (J. K. Rowling).....	37
2.2.2 Голофразис як стилістичний прийом у пригодницькому романі “The Big Friendly Giant” (R. Dahl)	40
2.3 Голофразис як стилістичний прийом у ліриці сучасних англomовних поетів.....	42
2.4 Голофразис як стилістичний прийом в англomовній прозі на прикладі роману “One flew over the cuckoo’s nest” (K. Kesey)	49
ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	59

ВСТУП

Словотвір будь-якої мови відзначається як, з одного боку, усталеністю та логічною відповідністю, так і з іншого боку, певною несталістю, okazional'no'стю. Останні дослідження лексем, що не зафіксовані в лексикографічних джерелах, але таких, що зустрічаються у художніх текстах – okazionalizmiv, приводять сучасних вітчизняних та світових вчених до висновку, що, крім вже відомих нам слів okazional'no'ного походження, текст наповнений і специфічними словами, що творяться по особливим правилам. Часто ці правила продиктовані психолінгвістичним аспектом мовлення, тому привертають увагу науковців.

Серед таких okazional'no'них утворів ми можемо зустріти й явище голофразису, яке розглядається з різних кутів, тому, на нашу думку, потребує певного узагальнення та з'ясування, які функції (зокрема стилістичні) здатна виконувати голофраза у контексті художнього тексту. Okazional'ni slova вивчалися в різних аспектах. Зокрема великий внесок у теорію okazional'no'ного словотворення зробили О. Габінська, що долучила okazionalizm до «когорти» неологізмів, О. Земська, що займалася проблемами словотворення, О. Ликов, що писав про характеристики okazionalizmiv, В. Лопатін, що займався okazional'no'ними новотворами, Н. Фельдман, що розглядав ролі okazionalizmiv у лексикографії, та Л. Данилова, що вивчала генезис okazional'no'них слів.

В Україні голофразис та способи okazional'no'ного словотвору вивчали Г. Вокальчук, що писала про авторські неологізми у поезії, О. Стишов, що вивчав композити у мові ЗМІ, систематизацією ознак голофразисних конструкцій займалися А. Калита та В. Клименюк. У науковій літературі на сьогодні використовуються різні терміни для позначення цих лексичних одиниць: okazional'ne slovo (Н. Фельдман), одноразовий неологізм (Е. Різель), авторський неологізм (Р. Кисельова), поетичний неологізм (І. Загрузна), авторський новотвір (В. Виноградова) тощо.

Свій внесок у дослідження оказіональних слів та голофразису зробили також Дж. та П. Де Віллерс, М. Данесі, С. Лайтфут, Д. Левайн, Б. Роув, а також М. Томаселло та Дж. Хоббс.

Актуальність проблеми обумовлена тим, що застосування голофразису та голофрази як результату процесу голофразису є доволі новим явищем у художній літературі, як вітчизняній так і світовій. Воно також з'являється у жанрах публіцистики, а також текстах інших стилів. Голофразис також розглядається як новий тип оказіонального словотвору, що ґрунтується на відомих граматичних нормах мови-донора.

Наукова новизна дослідження полягає у спробі систематизувати сучасні підходи до вивчення голофразису та представити власний аналіз стилістичних функцій голофразисних конструкцій в англomовному художньому тексті.

Об'єктом дослідження є голофразис як спосіб оказіонального словотворення в художніх текстах англomовних авторів.

Предметом даного дослідження виступають голофразисні конструкції як результат оказіонального словотворення у художніх текстах сучасних англomовних авторів та їх стилістичні функції.

Метою дослідження є розкриття стилістичних особливостей функціонування голофраз у художніх текстах сучасних англomовних авторів.

Для дослідження поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- 1) проаналізувати та узагальнити наявний у науковій літературі теоретичний матеріал, що присвячений голофрастичним конструкціям;
- 2) уточнити дефініцію терміну з огляду на сучасні лінгвістичні підходи;
- 3) систематизувати матеріал щодо походження, типології та стилістичних функцій голофраз;
- 4) вибрати голофразисні конструкції із творів сучасних англomовних авторів;

5) проаналізувати та встановити стилістичний функціонал даних лексичних одиниць.

Матеріалом дослідження було обрано художні прозові твори для дітей Дж. К. Роулінг (“Harry Potter and the Philosopher’s stone”), Р. Даля (“The Big Friendly Giant”), роман К. Кізі (“One flew over the cuckoo’s nest”), а також вісім поетичних творів за авторством Р. Фроста, Т. Хьюза, В. Капільдео, а також К. Блезер, М. МакГленнен та М. Нудін.

У процесі написання кваліфікаційної роботи магістра застосовувався комплекс теоретичних та емпіричних **методів дослідження, а саме:** метод компонентного аналізу, контекстуального аналізу, метод дефініцій, метод лінгвістичного опису та метод таксономії.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що вона робить внесок у дослідження природи голофразисних конструкцій, їх різноманіття та використання як стилістичних засобів.

Практична значущість дослідження полягає у можливості використання матеріалів та висновків дослідження в освітніх цілях, а саме у викладанні курсів стилістики, лексикології, введення у психолінгвістику, а також при стилістичному аналізі художніх творів.

Структура роботи: дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновку, а також списку використаних джерел.

У вступі подано загальні відомості про дану наукову роботу, включаючи умотивування теми, мети, завдань, актуальності дослідження, визначення об’єкту, предмету, висвітлення її теоретичної і практичної значущості та особливостей структурування роботи.

У першому розділі надано загальні відомості про голофразис як об’єкт сучасних лінгвістичних студій, розкриття терміну «голофразис» та суміжних з ним термінів, а також інформацію про специфіку творення голофразисних конструкцій та особливості їх функціонування. В даному розділі також пропонується методика виокремлення голофраз при аналізі художніх текстів.

У другому розділі голофразис розглядається як явище оказіонального словотворення у художніх текстах англомовних авторів, а також подано власний аналіз прозових та поетичних художніх текстів зі спробою встановити стилістичні функції голофраз.

У висновках подано узагальнені результати проведеної роботи.

Загальна кількість сторінок 58, кількість використаних джерел 65.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ГОЛОФРАЗИСУ В ЛІНГВІСТИЧНІЙ НАУЦІ

1.1 Проблема okazіонального словотворення в лінгвістиці

Неодноразово лінгвісти та літературознавці, зверталися до проблеми визначення, критеріїв категоризації та ролі okazіоналізмів у системі мови. І, так як лексична система мови змінна, непостійна, і пласт лінгвістичних даних росте у прогресії, дуже важко описати все, деталізуючи та узагальнюючи, використовуючи вже сталі та зручні методи пізнання.

Почнемо з того, що на основі праць сучасних дослідників спробуємо уточнити визначення okazіоналізму. Уперше термін **оказіоналізм** був використаний Н. Фельдман 1957 р. у статті «Окказиональные слова и лексикография», з якої розпочалося вивчення okazіональної лексики з погляду теорії. Дослідниця не дає визначення терміна «оказіоналізм», а лише розкриває суть контекстних новотворів [Фельдман 1957, с. 64-73].

Про генезис okazіоналізму говорить Л. В. Данилова. На її думку, природу okazіонального слова можна визначити, ґрунтуючись на співвіднесенні його з неологізмом, потенційним словом і канонічним. На відміну від останніх, okazіональне слово – це така мовленнєва одиниця, яка створюється конкретним мовцем за непродуктивною або малопродуктивною моделлю, є ненормативною й служить для вираження відтінків експресії [Данилова 1984, с. 90].

Що стосується походження okazіоналізму та його включення до структури мови, Л. П. Кислюк у своїй праці про узуальне та okazіональне словотворення висуває припущення, що існують три основні шляхи надання слову статусу okazіоналізму:

1. Структурний – порушення норми у структурі словотвірної моделі чи утворення за унікальною моделлю – словом-зразком.

2. Функціональний – прив’язаність гіпотетичного okazіоналізму до контексту чи ситуації події, що накладає обмеженість функціоналу лексичної одиниці в часі та просторі.

3. Прагматичний – гіпотетичний okazіоналізм твориться для оцінки і номінації поняття, некатегоризованого в словотвірній нормі мови [Кислюк 2020, с. 32].

Сучасні дослідники дають більш розширене значення терміну. Г. Вокальчук до okazіональних слів зараховує структурно-семантичні новотвори, авторські варіанти загальномовних слів, слова, що за формою збігаються з лексемами, які раніше існували в мові (семантичні новотвори), а також слова, фактично запозичені з інших мов [Вокальчук 2003, с. 14].

На думку С. Єрмоленко, okazіоналізми – це слова, створені для певного контексту або ситуації, які не потрапляють до словників [Єрмоленко 2005, с. 112].

Найбільш конкретним визначенням терміну у сучасній його ітерації оперує Л. Мініч, на основі даних, висвітлених в її статті «Okazіоналізми як основа синергетики ідіостилю». Вчена зазначає, що okazіоналізм – це незвичне, експресивно забарвлене слово, яке по-новому, свіжо, оригінально називає предмети, явища дійсності, утворене з відхиленням від законів словотворення чи мовної норми, існує лише в певному контексті, у якому воно виникло, має свого автора і характеризується такими ознаками: належністю до мовлення, утворюваністю, залежністю від контексту, одноразовістю і нерегулярністю використання, ненормативністю, незвичністю і новизною, експресивністю, індивідуальною належністю [Мініч 2020, с. 50].

Згідно сучасним дослідженням, існує близько десятка видів okazіоналізмів. Кожен з них має свої власні мовленнєві або художні функції у висловлюванні чи художньому тексті. Це такі okazіоналізми, як: гапакс

легоменон, коване слово, глокая куздра, *Jabberwocky*, *nonce-word*, *stunt words*, *sniglet* та голофраза. Розглянемо їх ближче.

Гапакс, гапакс легоменон (від грец. ἄπαξ λεγόμενον – «щось згадане один раз», латинська транслітерація *hapax legomenon*) – термін, уживаний у корпусній лінгвістиці щодо слів, які зустрічаються лише один раз, як у письмовій пам'ятці, так і в працях якогось автора або в окремо взятому тексті. Іноді його уживають неправильно щодо слова, яке зустрічається кілька разів у тексті тільки одного автора [Ковалів 2007, с. 212].

Ковані слова – неологізми, індивідуальні новотвори, що їх штучно створювали українські письменники XIX – XX ст., переважно в тих випадках, коли доводилося описувати нові явища та поняття, для яких в українській літературній мові до того були відсутні потрібні мовні засоби.

Метафору «кування» для витворення інноваційної лексики вживали з другої половини XIX ст., початково з осудливим відтінком. Новостворювані слова одержали назву «ковані» через те, що часто ці неологізми утворювали за неактивними чи невластивими народній мові словотвірними моделями [Колоїз 2012, с. 97-114].

«Глокая куздра штеко будланула бокра и курдячит бокрёнка» – штучна фраза, створена академіком Л. В. Щербою у 30-і рр. XX ст. для курсу лекцій з лінгвістики. Вона базується на морфології російської мови, корені слів якої заміщені на беззмістовні комбінації звуків. На основі даної фрази лінгвістами було створено аналоги для ілюстрації словотвору. [Академік ру]

Jabberwocky (Джаббервокі – Джарбельковт – Бурмоковт) – у різних перекладах українською – вірш Л. Керрола про однойменного персонажа його книги про дівчинку Алісу. Написаний у жанрі нонсенс, та стилізований до середньоанглійської мови, мав на меті описати дещо геть незнайоме мовній культурі читача. [Carroll 1932, p. 139]

Nonce-word, наприклад, може не мати визначення. Нонсенс можна класифікувати залежно від його орфографічної та фонетичної подібності зі словами (значущими). Якщо його можна вимовити відповідно до

фонотактики мови, це псевдослово. Нонсенс використовується в літературі для поетичного чи гумористичного ефекту. Власні назви реальних чи вигаданих істот іноді є нонсенсом. Як зазначає Х. Гюнтер, псевдослова – це ланцюжки букв, які не мають значень, але які можуть прозвучати, тому що вони відповідають орфографії мови [Rathvon 2004, p. 138].

Stunt word – слово, створене та використане для креації особливого ефекту чи привернення уваги, ніби це частина виступу каскадера чи фокусника. Такі okazіоналізми використовуються для демонстрації та відпрацювання орфографічних зразків, є особливістю дитячих книжок Теодора Сьюза (доктор Сьюз):

“Did you ever have the feeling, / there's a WASKET in your BASKET? / ... Or a NUREAU in your BUREAU? / ... Or a WOSET in your CLOSET?” (from There's a Wocket in my Pocket!, 1974) [Encyclopedia.com].

Sniglet. Р. Нордквіст пише про okazіоналізми нового типу, або сніглети у своїй статті. Сніглет був визначений американським коміком Річем Холлом як "слово, яке не зустрічається у словнику, але повинно". Автор статті приводить такі приклади з творчості Річа Холла:

*“doork, a person who pushes on a door marked "pull"
flirr, a photograph that features the camera operator's finger in the corner.
lotshock, the act of parking your car, walking away, and then watching it roll past you”.*

Автор також зазначає, що сніглети можуть бути частинами ситуативних жартів, жаргону певного мікросоціуму [Nordquist 2020].

Отже, на основі всього вищезазначеного, можна сказати, що okazіоналізм – це вид неологізму, мовленнєва одиниця, з експресивним забарвленням та індивідуальним характером, що одноразово утворюється з стандартами або новими моделями словотвору автором художнього тексту або усного висловлювання та виконує певну художню та стилістичну функцію. Такі неологізми рідко переходять у загальноживану лексику, бо несуть ситуативне, художнє та експресивне навантаження.

Проблемою визначення okazіоналізму вчені займаються ще з 50-х років ХХ сторіччя, вивчаючи можливість слова набуття статусу okazіоналізму, визначали функції та можливість okazіоналізму потрапляти до лексикографічних джерел. Також вони розглядали okazіоналізми та способи їх словотвору з точки зору психолінгвістики та синергетики. Згідно сучасним дослідженням, відомо близько десяти видів okazіоналізмів, з-поміж яких певне місце посідає й голофраза.

Для того, щоб зрозуміти, що таке голофраза, і чи дійсно можна вважати голофразу okazіоналізмом, які в неї функції та чи можна розраховувати на дієздатність даного терміну в лінгвістиці, пропонуємо ознайомитися із базовими термінами даної наукової роботи.

1.2 Голофразис як об'єкт лінгвістичних студій

1.2.1 Проблема визначення голофразису. Досліднику, який вперше стикається із даними лінгвістичними термінами, часто важко зрозуміти, що таке голофразис, чим він відрізняється від голофрази, і чи можна взагалі оперувати даною термінологією. Саме на визначенні терміну голофразис таких лінгвістів як І. Арнольд, В. Ізотова, М. Гольцової та І. Ковиньової, побудовано інструментарій даної наукової роботи. Найбільш містким вважатимемо визначення М. Г. Гольцовою голофразису як okazіонального виду лексико-синтаксичного способу словотворення, коли фраза стає одним словом і набуває нової семантики [Гольцова 2019, с. 40].

Якщо звертатися до визначення голофразису іноземними авторами, то даний термін розглядається американським дослідником Р. Нордквістом як процес творення дитиною висловлювання, в якому одне слово виражає тип значення, яке зазвичай передається у мовленні дорослих цілим реченням.

Можна побачити, що вчений конкретизує даний термін у контексті психології розвитку та психолінгвістики [Nordquist 2020].

В лексикографії термін **голофразис**, на прикладі Словника Лінгвістики та фонетики Д. Крістала, являє собою використання одного слова для утворення цілого речення, особливо в полісинтетичних мовах. Це також може бути процес утворення речення, складеного з одного слова, наприклад польською *rada* – «йде дощ» або англійське “thanks” [Crystal 2008, p. 230].

Більш того, у науковій літературі дотепер не існує єдиної точки зору щодо даного феномену мовлення. Голофразу називають *фразовим композитом, багатокomпонентним композитом, фразовим епітетом, полікомпонентним okazіональним утвором синтаксичного типу, а також компресивом* [Нухов 1997, с. 154].

Дехто з науковців пропонує називати такі новоутворення візуальними неологізмами, або неологізмами-написаннями [цит. за: Маринова 2005, с. 127-128]. Звідси, відповідно, ще один підхід у витлумаченні голофразису як одного з різновидів графодеривації [цит. за: Попова 2007, с. 231; Спиридонов 2014, с. 82].

У будь-якому разі, як підкреслює Ж. В. Колоїз, незалежно від термінології, похідні одиниці голофразису сприймаються як такі, що маніфестують порушення норм сполучуваності слів, семантичну і поняттєву компресію [Колоїз 2015, с.118].

Щоб підтвердити okazіональний генезис голофрази, пропонуємо звернутися до її статистичного дослідження. Отже, вважаємо за доцільне навести підтвердження даної гіпотези. Для цього нам на допомогу приходить стаття Г. А. Альошиної «Класифікація голофразисних конструкцій». В своїй науковій роботі дослідниця наводить співвідношення ступеня узуалізації – результатів процесу сприйняття суспільством вживання мовних засобів. За даними реєстрації у лексикографічних джерелах з-поміж 75 голофразисних конструкцій, Г. Альошина надає такі цифри:

1. Узуальні слова (19,3 %).
2. Потенційні слова (3,51%).
3. Оказіоналізми (77,19%) [Алешина 2014, с. 115-117].

Згідно даної статистики, можна зробити висновок про оказіональну, незувальну природу голофрази, а також виключити її із категорії потенційних слів, так як на це вказують на незначий рівень їх реєстрації у джерелах лексикографії.

1.2.2 Поняттєво-термінологічний апарат дослідження голофразису. Якщо голофразис – це спосіб словотвору, то **голофраза** – це його результат. А саме: єдине слово, що виражає комплекс ідей. Так визначають голофразу за словником Меріам Вебстер. Така дефініція, на нашу думку, є найбільш стислим та містким, як і сам термін. Інші ж дослідники, вітчизняні та іноземні, детермінують голофразу по-різному [Merriam Webster].

Наприклад, Ж. В. Колоїз пропонує таку трактовку даного терміну: **голофраза** – це результат незувального способу словотворення, кваліфікованого, як зрощення, злиття, або інтеграція, при якому вихідне словосполучення або предикативна одиниця набуває статусу цілісно оформленої, графічно, інтонаційно та синтаксичної подоби слову.

Залежно від плану вираження, матеріальної «оболонки», графічної репрезентації, голофрази можна диференціювати на власне зрощення, коли ліквідуються пробіли між словами та дефіксоване зрощення, коли між складовими компонентами похідної одиниці використовується дефіс – спостерігається явище *хайфенізації* [Колоїз 2015, с. 123].

Отже, надалі **хайфенізація/хайфенація** – це не тільки спосіб написання складних слів через дефіс, а й графічний стилістичний прийом, що використовується не тільки для поділу думки на логічні частини, а й надання виразу емоційної виразності, коли між складовими компонентами похідної одиниці використовується дефіс [Dupriez 1991, р. 218].

Авторка книги *That's Raven Talk. Holophrastic readings of Contemporary Indigenous Literatures* – М. Нойхауз, детермінує **голофразу** як результат процесу продуктивного та упорядкованого зчеплення знаків у полісинтетичних мовах (голофразису), що формує ядро субстантивної полісинтетичної ідейної одиниці та функціонує як багатозначна мовленнєва одиниця у даному полісинтетичному дискурсі. Як приклад голофрази у полісинтетичних мовах, вчена пропонує таке слово, як *ra-wir-a-nuhwe's*, що в перекладі зазначене, як “*he likes the baby*”, а в українському перекладі можна було б інтерпретувати, як «дитинолюб» [Neuhaus 2011, p. 3].

Як ще одну ілюстрацію явища хайфенізації, пропонуємо замітки Т. Рюбен як приклади новотворів на базі нігерійського варіанту англійської мови (Nigerian English). Тут можна знайти як явища хайфенізації: *a face-me-i-face-you (A public yard)*, *a four-one-nine/r (trickster)*, *a man-know-man (personal connection)*, *an i-pass-my-neighbour (a low capacity generator)*, так і неологізмів експресивного характеру, винайдених через неможливість англійської мови описати те чи інше явище чи об'єкт *an okrika (fairly used clothes)*, *a woman wrapper (a derogatory term for a man who behaves like a woman or is assumed to work in accordance with his wife's instructions)*, *an introduction (formal presentation of the bridegroom and his relatives to the bride and her relatives)*.

Як можна побачити, не тільки полісинтетичні аборигенні мови, а й регіональні варіанти англійської мови здатні до активного оказіонального словотвору, і є продуцентами набору голофразисних одиниць [Reuben].

Тепер пропонуємо розглянути термін **голофразисна конструкція**, який також доволі часто є згадуваним у науковій літературі. Н. Д. Міловська інтерпретує голофразисні конструкції як одиниці зі статусом слова, структури, сформовані з цілої фрази, компоненти якої є неподільним цілим і яка найчастіше виступає як визначення, характеризуючись більшою змістовністю, на відміну звичайного слова [Миловская 1984, с. 42].

Згідно того, що дане тлумачення голофразисної конструкції, як результату голофразисного словотвору за змістом відповідає схожому

поясненню терміну голофразис, (що викладений вище М. Г. Гольцовою, на основі праць І. Арнольд, В. Ізотової та І. Ковиньової) можна припустити, що термін голофраза, як результат голофразису, та голофразисна конструкція є рівноцінними.

1.2.3 Класифікація голофразисних конструкцій. Існування голофразису в усному мовленні спричинило їх активне використання на письмі. При чому, структура, синтаксичні функції, та комунікативна мета таких утворень була неоднорідною. Саме це є причиною появи наукових робіт, що мали на меті класифікувати існуюче різноманіття голофразисних конструкцій.

Форма часто характеризує зміст. Тип голофрази, на думку деяких вчених, визначає її функціонал. М. П. Гольцова поділяє голофразисні конструкції на конструкції *номінативного* та *атрибутивного* типів, за лінгвістичною природою:

– *номінативні голофразисні конструкції* використовують для назви певного поняття, явище, окреслюючи його властивості, викликаючи у читача асоціацію та створюючи образ;

– *атрибутивні голофразисні конструкції* використовують для вираження якості об'єкта за допомогою лексико-семантичних та морфологічних засобів.

Суттю використання таких конструкцій за М. Гольцовою є згортання синтаксичної одиниці у лексичну одиницю, з метою надання експресії, створення авторського стилю, надання висловлюванню лаконічності [Гольцова 2019, с. 41].

І. Дегтярьова додає ще третій тип – це *компліментарно-характеристичні голофразисні одиниці*, що містять конотації комплексного характеру й різної природи, та що, на думку дослідниці, поглиблюють словесний образ (сутність, причина, наслідок дій, що відбуваються з

описуваним об'єктом, психоемоційні характеристики, умови та обставини дії) [Дегтярьова 2012, с. 133-141].

А. Калита та В. Клименюк у дослідженні класифікацій голофразисних конструкцій пропонують розглядати види конструкцій за функціональною ієрархічною моделлю. У її побудову запроваджені п'ять критеріїв, за якими варто диференціювати голофрази, а саме:

- а) комунікативно-прагматична мета;
- б) форма вираження думки;
- в) емоціональне навантаження;
- г) синтактична функція;
- д) структура.

Автори даної класифікації ілюструючи дані критерії, описують характеристики голофразисних конструкцій-компонентів [Kalyta, Klymenyuk 2021, с. 76-79].

Згідно роботи дослідниць, за **комунікативно-прагматичною метою**, голофрази можуть бути розподілені на: *голофрази-спонукання до дії*, *голофрази-утримання від дії* та *оціночні голофрази*.

За **формою вираження думки**, голофразисні конструкції можуть бути *семантично-прозорими*, тобто такими, чию семантику можна визначити за допомогою значення окремих її структурних елементів.

А також *семантично-непрозорими*, тобто такими, чию семантику не можна визначити за допомогою значення окремих її структурних елементів, часто, як це зазначають автори наукової роботи, такі голофразисні конструкції є похідними фразеологічних одиниць.

За **емоційним навантаженням**, А. Калита та В. Клименюк розрізняють *емоційно-нейтральні*, *емоційно-забарвлені* та *емоційно-виразні*. Слід зазначити, що ця підгрупа являє собою голофразисні конструкції, які є переважно оказіоналізмами, створені автором унікально, щоб вразити читача своєю незвичайністю та неординарністю.

Щоб проілюструвати суть класифікації за *синтаксичною функцією* голофразисної конструкції у реченні:

1. Голофраза, що виконує функцію *підмета*:

*After all, **He-Who-Must-Not-Be-Named** did great things – terrible, yes, but great”. Harry shivered* [Rowling, p. 61].

2. Голофраза, що виконує функцію *присудка*:

*“To Harry Potter – **the boy who lived!**”* [Rowling, p. 11]

3. Голофраза, що виконує функцію *додатка*:

*Hagrid, who didn’t understand “**Muggle money,**” as he called it, gave the bills to Harry so he could buy their tickets* [Rowling, p. 46].

4. Голофраза, що виконує функцію *означення*:

*“Wellington has an especially **scrumdiddlyumptious** taste, so says the Welly-eating Giant”* [Dahl, p. 2].

5. Голофраза, що виконує функцію *обставини способу дії*:

*“Nothing”, said the BFG. “They is just **moocheling and footcheling around** and waiting for the night to come”* [Dahl, p. 23].

За *структурою* авторами пропонується диференціювати голофразисні конструкції на: *трикомпонентні, чотирикомпонентні, п’ятикомпонентні та полікомпонентні* голофрази.

За типом графічної фіксації голофрази пропонує розподілити І. А. Ковиньова. У праці «Голофразис, як спосіб словотвору (...)» вчена відзначає п’ять варіантів написання, а саме:

а) злите написання великими літерами;

б) напівзлите написання великими літерами;

в) злите написання малими літерами;

г) напівзлите написання малими літерами;

д) напівзлитне написання великими літерами сегментів голофразисної конструкції, що співвідносяться з повнозначними словами, і малими літерами сегментів голофразисної конструкції, що співвідносяться зі службовими словами [Ковынёва 2007, с. 1-24].

Отже, спробуємо, на основі всіх даних, дати максимально містке визначення: голофраза – це слово, виражене усно чи письмово, що утворене шляхом okazіонального словотвору, okazіонально, разово чи багаторазово (якщо мова йде про дитячі голофрази) з фрази чи речення у одну містку, емоційно забарвлену мегаодиницю, що зберігає семантичні параметри вихідної фрази задля економії мовленнєвих зусиль.

З точки зору лінгвістики, голофразисні конструкції запропоновано класифікувати за принципами: комунікативно-прагматичним, виражальним, емотивним, синтактико-функціональним та структурним. Згідно даної класифікації, голофразисні конструкції у мові можуть бути спонукальними, стримувальними, оціночними; семантично-прозорими та непрозорими; емоційно-нейтральними та емоційно-забарвленими; виконувати п'ять синтаксичних функцій у реченні, а також бути три-чотири-п'яти- та полікомпонентними за структурою.

Одночасно деякі вчені розглядають голофразу під іншим кутом: як результат процесу продуктивного та упорядкованого зчеплення знаків у полісинтетичних мовах, що формує ядро субстантивної полісинтетичної ідейної одиниці та функціонує як багатозначна мовленнєва одиниця у даному полісинтетичному дискурсі.

Попри деякі розбіжності у номінуванні даного явища, у цьому дослідженні ми будемо оперувати термінами *голофраза* та *голофразис* як найбільш розповсюдженими та менш суперечливими.

1.3 Специфіка голофразисного словотворення

Як можна побачити, різноманіття голофраз у мовленні чітко зафіксоване, але яка його природа? Пропонуємо розглянути детально специфіку голофразисного словотвору. Якщо говорити про ресурсну базу

голофразисного okazіонального творення, то вона доволі широка. На думку сучасних дослідників, голофразис спричиняють трансформації різних прецедентних текстів. Про це пише І. Ковиньова. Вона надає п'ять ресурсних баз виникнення голофразисних конструкцій. Це:

1. Заголовки художніх творів.
2. Цитати.
3. Тексти масової культури (слова із дитячих пісень).
4. Фразеологізми.
5. Кліше:
 - а) олімпійські лозунги;
 - б) філософські поняття;
 - в) ідеологеми;
 - г) казкові формули;
 - д) кліше наукової фантастики;
 - е) кліше шпигунських романів [Ковиньова 2014, с. 155-161].

На думку І. Г. Іщенко, композити (голофрази) відображають та фіксують результат пізнання сучасного світу, концептуалізуючи та категоризуючи різні явища та факти, при креації нових одиниць номінації *twitter-follower-less*, *snowboarderguy*, *over-plastic-surgeried*. На думку дослідниці, саме містка форма цих новотворів видається особливо інформативною. На це вплинув форматний стиль та СМС-спілкування. Як зазначає дослідниця, такий вид словотвору нині розповсюджується й на інші мовленнєві жанри. Іноді такі номінації копіюють Інтернет-назви, назви сайтів чи нікнейми користувачів (*married with baby man*, *wild life photographer*) [Ищенко 2017, с. 153].

Є композити, що на думку І. Г. Іщенко були трансформовані із фразеологізму у цільнооформлену одиницю. Прийнято виділяти *частково-ідіоматичні* та *повністю ідіоматичні*, або фразеологічні композити. При чому визначення змісту таких конструкцій допомагає саме наявність екстралінгвістичних, мовленнєвих знань а також вміння розшифровувати переносні значення [Ищенко 2017, с. 151-154].

За О. А. Земською, голофразисні okazіоналізми засвідчують потужний словотвірний потенціал, вони піддаються моделюванню, можуть варіювати графічне оформлення. Одиниці, спродуковані в такий спосіб, демонструють не лише семантичну компресію, але й «дискретність стилю мислення», «клішованість сприйняття дійсності». Неузуальні різновиди словотвору яскравіше, ніж узуальні, демонструють «розкутість і розкріпачення», засвідчують «перемогу експресії над стандартом» [Земская 2011, с. 239].

А тепер пропонуємо оглянути такий процес, як okazіональне творення голофрази автором художнього твору. Як зазначають дослідники, даний процес відбувається раптово та часто неочікувано, а іноді автор може довго обдумувати функціонал голофрази у канві художнього твору.

Про неузуальний генезис голофразису говорить Ж. В. Колоїз у своїй монографії «Неузуальне словотворення». Вона зазначає, що голофразис являє собою «ословлення» певної синтагми, а продукування голофразисних похідних відбувається, на його думку, в лінійному розгортанні. У монографії авторкою розглядаються так звані прототипні моделі голофразисних утворень, що організовані за певними зразками:

- а) сурядних чи підрядних синтаксичних словосполучень;
- б) усталених зворотів, зокрема і власне паремій та афоризмів;
- в) предикативних одиниць.

У процесі продукування, як зазначає дослідниця, найчастіше з'являються okazіоналізми, які за своїми лексико-граматичними характеристиками співвідносні зі словами, що мають частиномовне значення:

- а) предметності (іменники);
- б) непроцесуальної ознаки (прикметники або прислівники) [Колоїз 2015, с. 117-123].

Т. С. Пристайко у тексті статті «Голофразисні номінації в мові інтернету» говорить про три основних способи творення голофраз, серед яких *слешинг* – напівконтактне написання з використанням похилої риски замість пробілу, *парцеляція* – напівконтактне написання з крапкою замість

пробілу та *суфіксація*. При чому автором зазначено чотири способи суфіксації, а саме:

а) *редуплікація* – повтор компонентів (від складу до словосполучення);

б) *грама-редуплікація* – повтор літери;

в) *гендіадис* – оказіональний різновид додавання, при якій компоненти складного слова римуються;

г) *складання* [Пристайко 2016, с. 140].

Ю. М. Антюфеева у дисертації на тему «Англійські новотвори у розвитку (...)» розглядає оказіональні словотвори, які були проаналізовані та виділені з твору С. Кінга «Той, що худне» та до яких не було знайдено з-поміж лексикографічних джерел жодного запису. Авторка зазначає, що оказіональні словотвори, вжиті у формі словосполучень, сформованих шляхом словоскладання та афіксації, а також шляхом модифікації синтаксичних конструкції – так звані компресиви.

Компресивами у даній науковій роботі автор називає результати голофразису та наводить приклади (*billy-be-damned, off-the-wall-things, high-school-age, less-than-noble*). Ю. Н. Антюфеева підкреслює що наведені приклади оказіоналізмів не виражають абсолютно нових понять, а покликані дати читачеві нове значення предметів чи явищ [Антюфеева 2004, с. 12-13].

Є. В. Ларцева у статті «К вопросу о переводе сложносоставных окказионализмов в современных англо-язычных романах», зазначає, що основними способами творення оказіоналізмів в англійській мові є субстантивація, набуття фразою вигляду іменника (*an ordinary girl-on-the-street*) та ад'єктивація, набуття фразою вигляду прикметника (*a little I'm-not-actually-interested shrug*) [Ларцева 2020, с. 74-84].

Явище голофразису спостерігається науковцями у дитячому мовленні. Вони розглядають цей процес, як частину онтогенезу. Тож, пропонуємо поглянути на явище голофразисного словотвору під психолінгвістичним кутом.

Голофраза, на думку сучасних вчених, це словоформа, що передує «дорослому» мовленню у дітей. Як зазначає Р Нордквіст, коли дитина вимовляє “*Dada*”, це слово є голофразою, бо залежить від ситуації мовлення. Дослідник зазначає, що інтерпретувати її можна по-різному [Nordquist 2020].

На думку вчених Б. М. Роув та Д. П. Левайн, що описали цей феномен у праці “*A concise introduction to linguistics*”, підкреслюють, що такі фрази, вимовлені дитиною, як: *I love you, thank you, Jingle Bells, there it is*, можуть сприйматися нею, як одне слово [Rowe, Levine 2014, p. 238].

Дж. та П. де Віллерс підкреслюють, у той самий час, що проблема використання та перекладу, інтерпретації голофразису полягає у тому, що ми не маємо чіткого доказу того, що насправді дитина хоче нам сказати, умістивши всі свої наміри у однослівну фразу [De Villiers 1979, p. 137].

Чеські дослідники, зокрема Л. Шулова зазначають, що так званий «період голофраз» можна розподілити на два етапи. Ці етапи становлення мовлення дитини та його граматичного аспекту вкладаються у період від року життя до двох років (авт. 12 – 24 міс.). Перший етап **голофраз** (12 – 18 міс.), що характеризується вжитком позначень одним словом цілого поняття або процесу та другий етап **аккумуляції голофраз** (18 – 24 міс.), що характеризується довільним розташуванням таких позначень одне за одним.

I етап “*ham!*” – все, що стосується їжі

II етап “*ham bás!*” – конкретизація продукту (їжі), або дії щодо нього [Šulová 2010, s. 114].

Польській дослідниці Є. Музика-Фуртак на основі статистичних даних вдалося оцінити кількісні та якісні характеристики оказіонального словотвору дітей у віці семи років. Вона розрізняє оказіональні модифікації та мутації. Її праця показує, що із 100 піддослідних модифікації творять 80%, мутації слів – 65%. Серед модифікацій іменники жіночого роду складають 84%, зменшувано-пестливі назви – 77%, а серед наведених мутацій 70 % склали назви виконавців дій [Muzyka-Furtak 2011, s. 52-53].

У книзі «Становлення лексико-семантичної системи мовлення дитини», науковці Горрелов І. Н. та Седов К. Ф. починають дослідження дитячого мовлення зі *звукобразувальних елементів*, таких як «гав-гав», «бі-бі», «бух-бух», «мням-мням», що можуть позначати такі поняття як «собака», «машина», «впав», «їсти» відповідно. Також вони говорять про *звукові жести* (образні слова), що означають дії, але функціонально це слова що супроводжують жести: «фіть», «вжух», «бух», «цап». Дослідники не називають такі слова голофразами, чи явищами голофразису. Вони лише зазначають що такі слова можуть набувати граматичної форми, «надягати» морфологічний «одяг».

На нашу думку, такі звукобразувальні елементи та звукові жести можуть бути інтерпретовані різним чином. Розглянемо це на прикладі «бі-бі»: припустимо, що перше значення – «машина» (об'єкт, іменник у називному відмінку), друге – «машина!» (вигук, сигнал про небезпеку), третє «Ось, машина!» (демонстрація), четверте – «машина...» (здивування), п'яте – «їхати (на машині)» (дієслово). Отже, широке поле трактування такого звукобразувального елемента та виконання ним різної мовленнєвої функції, лаконічна містка графічна форма та застосування жестикуляції дають нам змогу припустити, що демонстровані лексичні одиниці є голофразами. Більш того, автори самі підтверджують таку тезу і зазначають про дифузне значення таких слів, їх розширене значення.

Те ж саме можна проробити з наведеними так званими *квасіслів*, які вже характеризуються здатністю до різної трактовки. Наприклад «темь» – «те», «туди», «звідти», а також «бись» – «кішка», «щенья», «волохата тварина» [Горрелов, Седов 2010, с. 217-219].

Також, за висновками роботи Р. Нордквіста, можна прослідкувати, що не тільки дитина здатна до утворення голофраз: люди з порушеннями психіки та затримкою психічного та розумового розвитку можуть продукувати такі дуже ємні короткі фрази. Більше того, як пише Дж. Хоббс у своїй праці про походження та еволюцію мови та мовлення, голофразис

присутній також у мовленні дорослих, психічно здорових людей, наприклад у ідіомах, у спонтанному повсякденному мовленні (*“the-man-I-saw-yesterday’s son”*, *“that-guy-what’s-his-name’s plan”*, *“do-it-yourselfer”*). Деякі вчені вважають, що комплексно, голофраза, це не одне слово, а комбінація жестів, міміки та слова [Hobbs 2005, p. 46-49].

Тож, на основі вищезазначеного, можна дійти висновку, що природа голофразису – різнобічна, бо часто – це результат трансформації прецедентних текстів: заголовків художніх творів, цитат, текстів масової культури, як от слова із дитячих пісень, фразеологізмів та кліше. Функції голофрази у мовленні на думку одних учених (Ж. Колоїз), це – маніфестація нових знань про об’єктивну дійсність, збагачення світосприйняття, формування нової системи ціннісних орієнтирів. На думку інших (О. Земська), голофразис це – семантична компресія, дискретність стилю мислення, клішування сприйняття дійсності.

Використаний дитиною, що вчиться говорити, голофразис є невід’ємною частиною розвитку мовлення та має полісемантичні властивості. А трактування голофрази можливе лише за умов розуміння ситуації, емоції, чи обставин, у яких він був використаний – у контексті.

1.4 Особливості функціонування голофраз

Голофразисні конструкції служать не лише засобом позначення для понять, необхідних для інформаційно-насиченого спілкування, а й позначають індивідуальний мовний і образний світогляд, що стоїть за цими поняттями.

Як зазначають автори статті «Гносеологічне та семіотичне розуміння голофразисних конструкцій» – І. Ковиньова, Н. Девдаріані, Н. Петрова,

А. Красовська та К. Ітінсон, голофразисні конструкції демонструють індивідуальну творчу лінгвістичну компетенцію мовця та великі креативні здібності мови створювати неологізми в процесі пізнавальної діяльності і з'являтися в різних мовних системах.

Хоча свобода вираження поглядів, включаючи свободу слова, передбачає здатність давати свободу думкам, прояв мовленнєвої творчості, на думку авторів даної статті, можливий лише в межах, визначених самою мовною системою. У процесі створення голофразисних конструкцій має місце прояв свободи та залежності мовленнєвої творчості від мовної системи. У цьому процесі виявляється співвідношення між стереотипним і творчим засадами мовленнєвої діяльності [Ковунева 2015, р. 223-229].

Голофрази можуть бути притаманні повсякденному мовленню: дитячому, інтернет-спілкуванню (часто походять від хештегів: «*яжемать*», «*ржунимагу*», «*безтебеніак*», «*dimutakidimu*», «*bestoftheday*»).

Як зазначає І. О. Кучинська у своїй статті «Голофразис як один з продуктивних типів словотвору в Інтернет-комунікації», в мережевому просторі утвердилися такі голофразисні конструкції, як *ихтамнет*, *онижедети*, *дедывоевали*, *можемповторить*. Зважаючи на широку поширеність цих слів і перетворення їх на інтернет-меми, жодна з цих лексичних одиниць не вимагає контексту, оскільки вже асоціюється з темою чи іншою політичною подією чи явищем і є конкретним експресивним забарвленням.

На думку дослідниці, емоційне забарвлення цих слів, схвальне або несхвальне, безпосередньо залежить від позиції того, хто говорить / пише. А використовуються ці слова дуже активно у заголовках публікацій в інтернеті, в онлайн-публікаціях ЗМІ та у коментарях користувачів і є виробляючим для новоутворень [Кучинська 2018, р. 56-59].

Що стосується стилістики, то є доволі суперечливим твердження про те, що голофраза у своєму окремому повному значенні може бути використана як стилістичний прийом. Про це пишуть такі дослідники, як М. В. Романюха,

вона розглядає незувальні стилістичні засоби, виражені okazіоналізмами, зокрема голофразисом або **фразовим епітетом** (*double-poison-and-cut-my-throat secret*). Інколи, як зазначає дослідниця, фразовий епітет може розгортатися до однослівного епітету в перекладному варіанті, або ж виникає необхідність у перебудові синтаксичної структури висловлювання, або навіть у дробленні одного речення на два окремих [цит. за: Дубенко 2005, Simpson 2004].

Вона також приводить приклад використання **оказіональної метафори**, що ілюструє, спираючись на загальноприйняте в англійській мові ототожнення зброї з засобами вирішення певних труднощів, де слово *bazooka* гіпотетично вживається у значенні *потужний засіб боротьби*, якого немає у словнику [Романюха 2017, с. 58].

Більш детально щодо стилістичних функцій голофразиса та okazіоналістичного словотвору у художньому тексті, у своїй книзі «Стилїстика сучасної англійської мови», І. В. Арнольд зазначає про можливість збільшення експресивності епітета за рахунок його транспозиції по типу голофразиса (...) Та підкреслює, що в силу своєї непередбачуваності такі словоподібні утвори (фразові епітети) є дуже виразними: *I-am-not-that-kind-of-girl look; Shoot'em-down type; To produce facts in a Would-you-believe-it-kind-way*. Дослідниця наводить такі яскраві приклади та продовжує говорити про феномен непередбачуваності епітета, що складається за рахунок okazіонального словотворення по типу деривації чи словоскладання [Арнольд 2002, с. 70].

Авторські неологізми, що мають відхилення від норми, також розглядаються І. В. Арнольд у якості так званих **напіввідзначених структур**, що є порушенням лексичної норми мови. І, за наведеними даними, такі структури можуть виконувати стилістичні функції метафори, персоніфікації, оксюморона, зміщених епітетів. А зважаючи на відомості про те, що у морфем і основ слів є своя нормативна та ненормативна комбінаторика, вчена розглядає гіпотетичну можливість функціонування напіввідзначеної

структури на рівні лексеми. І, якщо ми розглядали голофразис, як лексико-синтаксичний новотвір, у нього є більше шансів вважатися напіввідзначеною структурою, а отже, виконувати вищезазначені стилістичні функції у контексті художнього тексту [Арнольд 2002, с. 74].

Н. С. Валгіна зазначає, що значною перевагою використання голофраз у контексті художнього твору є представлення читачеві цілісної картини і при цьому економія мовних зусиль. Як відомо, голофразис – це можливість лаконічно передати сутнісні характеристики та особистісну оцінку об'єкта чи ситуації, уникнути автоматизації сприйняття і сконцентрувати увагу реципієнта на висловлюваному судженні.

Дослідниця вважає, що саме зовнішня нестандартність конструкції привертає увагу до її значення. Більшість таких багатоконпонентних одиниць не зазначені в словниках і не виходять за рамки контекста, для якого створені. Голофразисні конструкції як okazіональні утворення є результатом свідомого творчого використання правил словотвору або, навпаки, свідомого порушення їх.

Отже, такі конструкції можуть трактуватися як варіант мовної гри, створювати комічний ефект, тому їх переклад часто не може бути дослівним. Креація голофразисної конструкції потребує певних творчих зусиль. Але і для сприйняття її реципієнтом відповідно до задуму автора, як і в більшості випадків мовної гри, необхідна наявність у реципієнтів певного інтелектуального багажу, а також здібності до творчого осмислення [Валгіна 2003, с. 235].

А. О. Сорокіна розглядає функції голофрази у контексті передвиборчого дискурсу. Вона подає такий функціонал:

- 1) економія часу виступу;
- 2) емоційне забарвлення;
- 3) відхід від конкретики, надання висловлюванню абстрактності;
- 4) надання комічного забарвлення;
- 5) реалізація прихованих інтенцій мовця [Сорокіна 2017, с. 187-191].

А от невходження до словника деяких okazіоналізмів та голофраз (авторських компресивів) Ю. М. Антюфеева пояснює їх вторинністю, експресивністю, простотою, концептуальною детермінізованістю (неможливістю пояснення змісту, якщо слово не вжите у конкретному контексті), а також громіздкістю (стосовно компресивів) [Антюфеева 2004, с. 14].

Дитячу голофразу у контексті художнього твору розглядають зарубіжні автори. Вони описують функціонал голофразисної конструкції. Дж. Муна в описовому дослідженні нових словотворів у дитячій літературі стверджує, що ці «посередночні» конструкції (ті, що прийшли на думку посеред ночі, сну, раптово. – прим.), знаходять свій “*Raison d'être*” – сенс існування винятково в тексті, для якого вони створені та зберігатимуться у активному словнику під час читання цього твору. Такі конструкції часто стають життєво-важливим наповненням для світу дитячої книги, її їством, яскравими персонажами, частками назв, закліть та виконують чимало інших функцій [Munat 2007, p. 166].

Розглянемо функціонал голофрази у дитячому мовленні. М. Дж. Хьорст у книзі «Голос дитини в американській літературі» визначає комунікативні та некомунікативні функції дитячого мовлення. Вона наводить 10 комунікативних та 7 некомунікативних функцій. Серед них доцільним було б зазначити такі, що є найбільш успішними для використання у художній літературі, а саме:

- а) імагінативну (сторітеллінг);
- б) поетичну (гра звуків та звучання);
- в) регуляторну (керування діями інших);
- г) лінгвістичної гри;
- д) магічну;
- е) концептуальну та ін. [Hurst 1990, p. 42-63]

Американський дослідник М. Томаселло стверджує, що маленькі діти-носії мови поєднують базові мотиви мовлення зі своїми помітно усвідомленими сценами життєвого досвіду, щоб «робити» певні речі зі своїм найпершим продуктивним мовним багажем. Ці комунікативні наміри, як зазначає Томаселло, є наступними:

- запитувати або вказувати на існування об'єктів (наприклад, називаючи їх із запитальною або нейтральною інтонацією);
- запитувати або описувати динамічні події, що стосуються об'єктів (як описано вгорі, вниз, увімкнення, вимкнення, вхід, вихід, відкриття, закриття);
- вимагати або описувати дії людей (їсти, брикати, їздити, малювати);
- коментувати розташування предметів і людей (тут, зовні);
- поставити основні запитання (що це?, куди йти?);
- приписувати об'єкту властивість (гарний, вологий);
- використовувати перформативи для позначення конкретних суспільних подій або ситуацій (привіт, до побачення, дякую, ні).

М. Томаселло дає огляд схожих рис, що діти з різних світових мовних спільнот зазвичай хочуть передати своєю мовою. Автор може передати ці наміри художнім словом спираючись на їх функціонал, а саме:

- екзистенціальна функція;
- динамічна функція;
- активна функція ;
- локаційна функція;
- інтерogaційна функція;
- атрибутивна функція;
- перформативна функція [Tomasello 2003, p. 37].

Письменники зображають дітей у творах, використовуючи фрагменти розмови з іншими персонажами, чи з групою. Засновуючись на праці

американської вченої Т. Вікс про невербальну комунікацію, можна охарактеризувати мовлення дітей самих до себе вголос або мовчки як елемент розвитку мовлення. І, посилаючись ще на праці Ж. Піаже, таку поведінку можна розцінити як формат побудови нових моделей комунікації, або, так званих, схем. А у контексті художнього твору, таке нашіптування може бути використане у функції просування сюжету, сторітеллінгу, чи ретроспективи [Weeks 1971, p. 470-472].

У площині морфологічної класифікації мов деякі вчені розглядають явище голофразису як таке, що має полісинтетичний генезис. Полісинтетична природа голофразису аборигенних народів обговорюється у творах М. Остін та Л. Стендіфорда, але, за свідченням канадської вченої М. Нойхауз, не висвітлюється як належне. Голофраза у контексті дискурсу аборигенальної літератури, розглядається як багатоскладове утворення, що містить як лексичні так і граматичні морфеми та функціонує як одне слово. При перекладі Індо-Європейськими мовами, таке утворення дає речення або клаузу. М. Нойхауз приводить приклад такої одиниці, пояснюючи семантику кожної її структурної одиниці: лексична одиниця *kekwer* (собака у мові Оканага) розділяється на *kek* – жива істота, та *wer* – на якій щільно росте шерсть, перекладається англійською *fur-growing-on-a-little-living-thing* (шерстю-поросла-мала-жива-істота) [Neuhaus 2011, p. 2].

Яка ж функція голофрази у контексті дискурсу аборигенної літератури? Використання більше однієї мови, на думку авторки книги, є особливою мовленнєвою стратегією художньої зміни коду – залучення читача до лінгвокультурного аспекту художнього твору. До речі, М. Нойхауз зазначає, що такі тенденції прослідковуються у творчості аборигенних північноамериканських авторів та авторів, що пишуть про корінне населення: Луї Берніс Халф, Нілом МакЛаудом, Томсоном Хайвеєм та ін. [Neuhaus 2011, p. 14]

Отже, явище оказіоналістичного та голофразисного словотвору, що активно розглядаються вітчизняними та зарубіжними дослідниками, дає

достатньо продуктивні сценарії розробки багатокomпонентних лексичних одиниць, що потребує невеликої кількості мовленнєвих зусиль при сприйнятті, але високої майстерності автора. Якщо голофразис, що використано як художній засіб, створений автором і продекламований від імені дитячого персонажу, то у канві художнього твору він здатний виконувати понад 17 різноманітних функцій. У контексті полісинтетичного голофразису, такий спосіб незузального словотвору використовується сучасними аборигенними авторами та англomовними авторами, як засіб впливу на читача, створення атмосфери присутності та приналежності до культурно-мовної спадщини нації.

У використанні голофраз полягає одвічний принцип економії мовленнєвих зусиль мовця. Але, на відміну від абрeвіації, згідно І. А. Ковиньової, голофрази є не просто набором слів, що загорнуті у графічну оболонку – це схематизація процесу мислення. Використання блоків (квантів – за І. Арнольд), що дає мовцю легше обробити потік лінгвокультурної інформації. Так як у контексті художнього твору, персонаж може використовувати посилання до різноманітних етапів життя, сюжету, культурного оточення, творів мистецтва тощо.

Стилістично, як запевняють науковці, голофразис та окаяоналізми виконують функції фразового епітета, метафори, напіввідзначених структур тощо. А їх використання здебільшого спричинене тяжінням до економії часу, емоційного забарвлення, відходу від конкретики, надання висловлюванню абстрактності, надання комічного забарвлення, реалізації прихованих інтенцій мовця.

1.5 Методика виокремлення голофраз при аналізі художніх текстів

Саме знайти, виокремити, класифікувати та визначити стилістичну функцію голофрази у художньому тексті і є головною метою даного

дослідження. Тож, при комплексному аналізі художніх творів для практичної частини даної наукової роботи, пропонуємо використовувати методіку виокремлення голофраз, що так чи інакше, засновується на семи умовах, поданих у праці «Англійські новотвори у розвитку (...)» Ю. М. Антюфєєвої, а саме:

- 1) можна дізнатися/упізнати словотвірну модель/компонент, на основі якої складено голофразу;
- 2) можна співставити значення неологізму із внутрішньою уявою читача на базі його власного тезауруса;
- 3) можна перевірити наявність у читача та у автора спільних фонових знань;
- 4) можна оцінити авторські реалії, що зустрічаються у серії книжок автора (тенденції);
- 5) можна оцінити наявність існуючого мікро- та макро- (культурного) контексту;
- 6) присутня можливість адекватного сприйняття читачем різноманіття власних імен/реалій, введених автором (якщо імена абсолютно вигадані/казкові);
- 7) присутня можливість адекватного сприйняття авторського замислу, розкриття його цілей/мотивів [Антюфєєва 2004, с. 15].

Саме розкриття мотивації авторського неологізму у контексті художнього твору і є, на нашу думку, визначення його стилістичної функції.

Щодо лексичного аспекту аналізу віднайдені голофрази у художньому тексті вважаємо за доцільне використовувати у даному дослідженні алгоритм, заснований на класифікації голофразисних конструкцій авторства А. Калити та В. Клименюк за п'ятьма критеріями, а саме:

- а) визначити комунікативно-прагматичну мету використання голофрази у тексті;
- б) визначити форму вираження думки, чи є вона доступною для розуміння;

- в) визначити ступінь емоційного навантаження голофрази;
- г) визначити синтактичну функцію, що голофраза виконує у реченні;
- д) визначити структуру голофрази, кількість її компонентів, наявність хайфенізації.

Отже, на сьогоднішній день не затверджено конкретної моделі аналізу голофразисних конструкцій, які дали змогу розкрити їх багатогранний функціонал у контексті художнього твору. Тож, на основі комплексного застосування двох вищезазначених алгоритмів аналізу гіпотетичної голофразисної конструкції, пропонуємо подальший розгляд лексем, що їх було ідентифіковано на основі наявної ілюстративної бази у вигляді прозових та поетичних художніх текстів.

РОЗДІЛ 2

ГОЛОФРАЗИС У ТВОРАХ АНГЛОМОВНИХ ПИСЬМЕННИКІВ

2.1 Явище оказіонального словотворення у художніх текстах англomовних письменників

Як підкреслюють сучасні вчені, існує тенденція до неординарного позначень явищ та ознак в художніх текстах за допомогою голофразису, що привертає до себе увагу читача особливою самобутньою формою та креативністю, свіжою образністю. Наприклад, М. Г. Гольцова у своїй статті підкреслює, що голофразисні конструкції є результатом сучасного способу словотвору і є фактором мовної економії, а значить, допомагають читачеві легше сприймати зміст тексту [Гольцова 2019, с. 41].

І. О. Дегтярьова приділяє увагу явищу голофразису під час дослідження стилістичних засобів реалізації мовної економії в українській постмодерністській прозі. Суб'єктивне й оказіональне переосмислення мовних одиниць у контексті, на її думку, створює естетично вартісні образи та асоціації. Автор статті підкреслює, що постмодерністський стиль художнього мовомислення прагне до фіксації миттєвих вражень та емоційно-оцінної деталізації, що втілюються в особливих словесних конструкціях аналітичними засобами словоскладання [Дегтярьова 2012, с. 138-139].

Що стосується англomовних художніх текстів, то ми пропонуємо розглянути ілюстрацію дослідження вживання голофразису від І. В. Александрук. У своїй статті «Когнітивні та мовні механізми утворення неологізмів та оказіоналізмів у творах жанру фентезі (...)» науковиця пише, що характерною особливістю фентезійних творів і можливих світів, які у них відображені, є вживання неологізмів та

оказіоналізмів (вона має на увазі голофрази, як частину механізму аналогії при лексикалізації одиниць синтаксису, але не називає даного терміну).

Використання численних інновацій слугує, з одного боку, показовою характеристикою індивідуального авторського стилю та мовлення. З іншого боку, як зазначає вчена, інновації є складовою частиною мовної картини можливого світу, сприяють виявленню особливостей лінгвокреативної діяльності людини, вербальних механізмів її адаптації до світу [Александрук 2010, с. 470-472].

Саме поява лексем незрозумілого походження у художньому творі часто виглядає як магічна формула. А успіх вжитку таких новотворів залежить від їх можливості до мовної гри. У дитячій класичній прозі оказіоналізми з'являються повсякчас. І щоб вивчити оказіоналізми в дитячій літературі та їх шляхи творення, французька дослідниця С. Пуа проаналізувала корпус дитячої класики XIX-XX ст. Як результат цієї копіткої праці, дослідниця затверджує, що новотвори в англійській літературі для дітей доволі розповсюджене явище. А це свідчить про те, що лексичні інновації мають важливе значення для світу дитячих книжок, керованого фантазією [Роіх 2018, р. 1-5].

На думку Ж. Міссу, автора статті “On the margins of standard compounding(...)”, у роботах письменника Девіда Файнберга, наявний трансгресивний гумор, що використаний у певних цілях. Гумористичні елементи приймають декілька форм, зокрема форми багатоконпонентних композитів (голофраз) у трьох опублікованих творах Файнберга, де науковець знайшов багато композитних форм, включаючи й багатоконпонентні композитні прикметники.

Учений приводить приклад вживання такого композиту другом головного героя, у книзі *Eighty-Sixed* (1989) у якості гумористичного обігрування ситуації із випадковим закриттям персонажа у туалеті: “*Oh*”, *said Dennis. He carefully extricated himself from the loo. “The old lock-‘em-in-*

the-bathroom routine. B.J., you should be ashamed of yourself! You got me all riled up”.

На даному прикладі, багатокomпонентний прикметник, утворений з декількох елементів є компактним та поєднаний дефісами, дає змогу авторові описати веселу ситуацію так точно, наскільки це можливо. Але, на думку Міссу, цей складений формат допомагає Файнбергу: складний прикметник – це снаряд, який потрапляє прямо у ціль, оскільки він уникає використання перифраз, довгих речень або підрядних речень.

Більш того, автор статті зазначає межі такого словотвору об’ємом включення елементів, а саме: *класичне складання прикметників* (двокомпонентний прикметник), *граничне прикметникове складання* (три-п’ять елементів) та *крайне* (екстремальне) *прикметникове складання* (10–15 компонентів) [Missud 2018, p. 1-25].

Пропонуємо ознайомитися із віршами-нісенітницями, про які пише О. Тірл у своїй інтернет-статті «10 найкращих віршів-нісенітниць англійської літератури». Дослідник зазначає, що для багатьох людей знайомство з поезією починається саме з віршів-нісенітниць. Він вважає це явище важливою частиною англійської літератури. Стаття починається віршем “Неу Diddle-diddle”. На прикладі даного поетичного художнього тексту, автор статті пояснює, що оказіональність емоційно забарвлює текст, а нотки абсурду, як і гра слів, використана поетом, додають віршам автентичності [Tearle].

Появу оказіоналізмів у поетичних художніх текстах саме англійських письменників підтверджує також і Дж. К. Хейл. У своїй книзі «Мови Мільтона: вплив мультілінгвалізму на стиль», він зазначає, що класик англійської літератури – Джон Мільтон використовував неологізацію у латинський період творчості. Автор книги зазначає, що Мільтон використовував існуючі правила мови (латини), щоб створювати оказіоналізми. Наприклад, слово *surdeo* “I am deaf” він утворює на мотив *albeo, calveo, claudeo*. Він робить це спеціально для того, щоб такий

прикметник відповідав прийнятим метричним вимогам. Також Джон Хейл наводить приклад таких новотворів Мільтона, як *coelifuga* (*heaven-feeling*), а також *stellipar* (*star-begetting*) [Hale 2005, p. 120-124].

Отже, успіх вжитку голофразису залежить від можливості його результатів – голофразисних конструкцій – до мовної гри. У дитячій художній прозі, як зазначають науковці, голофрази з'являються повсякчас. Так як новотвори в англійській літературі для дітей доволі розповсюджене явище, це свідчить про те, що лексичні інновації мають важливе значення для світу дитячих книжок, керованого фантазією.

Що стосується гумористичного наповнення художнього тексту, утворена з декількох елементів голофраза є компактним інструментом, що дає змогу авторові описати веселу ситуацію так точно, наскільки це можливо. Але, на думку дослідника Ж. Міссу, застосування автором такого інструменту може бути ефективним і зрозумілим, коли він намагається домогтися жарту. Також немало важливими є стислість характеризування персонажів, мовна економія, «свіжість» та оригінальність образів та описів.

Згідно М. Дж. Хьорст це імагінативізація (сторітеллінг), поетизація (гра звуків та звучання), регуляція (керування діями інших), а також функції лінгвістичної гри, створення магічної атмосфери, створення нових концептів та ін.

2.2 Голофразис та оказіональне словотворення у творах англomовної дитячої літератури

2.2.1 Голофразис як стилістичний прийом у романі “Harry Potter and the Sorcerer’s Stone” (J.K. Rowling).

Світ дитячої літератури, як було сказано раніше, не може бути життєздатним без оказіоналізмів та авторських неологізмів. Вони – частина незнаного й

магічного. Роман про Гаррі Поттера «Гаррі Поттер і філософський камінь» побачив світ у 1997 році. Історія про хлопчика-чарівника стала дебютом Дж. К. Роулінг. Звичайно, сучасна авторка, як показав аналіз даного твору, підтримує актуальні тенденції у використанні голофразисних конструкцій у тілі свого роману. Пропонуємо розглянути їх ближче:

*Rejoice, for **You-Know-Who** has gone at last! Even Muggles like yourself should be celebrating, this happy, happy day!*” [Rowling, p. 3]

*After all, **He-Who-Must-Not-Be-Named** did great things – terrible, yes, but great”. Harry shivered* [Rowling, p. 61]. Дані два випадки використання автором три- та шестикомпонентних голофраз для евфемізації табуованого імені антагоніста. В першому випадку використання голофрази **You-Know-Who** є оціночною, семантично-прозорою, емоційно-нейтральною та виконує синтаксичну функцію підмета.

В другому випадку використання голофрази **He-Who-Must-Not-Be-Named** є оціночною, семантично-прозорою, емоційно-нейтральною та виконує синтаксичну функцію підмета. Можна помітити, що існує стилістична градація даного евфемізму, у повсякденному мовленні та у піднесеному ключі.

*“It’s about **the You-Know-What** in vault seven hundred and thirteen”* [Rowling, p. 52]. Даний приклад трикомпонентної голофрази є ще одним застосуванням евфемізації, але з метою підтримання секретності. При чому така секретність звернена не тільки на персонажів роману, а й на читача, щоб створити ефект зацікавленості. Конструкція **the You-Know-What** є оціночною, семантично-прозорою, емоційно-нейтральною та виконує синтаксичну функцію додатку.

*He couldn’t know that at this very moment, people meeting in secret all over the country were holding up their glasses and saying in hushed voices: “To Harry Potter – **the boy who lived!**”* [Rowling, p. 11] На даному прикладі ми можемо спостерігати використання автором трикомпонентної нехайфенізованої голофрази, що виконує стилістичну функцію перифразу. Голофрази **the boy**

who lived є оціночною, семантично-прозорою, емоційно-нейтральною та виконує синтаксичну функцію присудка. Роулінг підкреслює важливість образу Гаррі у тілі роману, створюючи ореол містичності навколо його фігури.

“*What about **what’s-her-name**, your friend – Yvonne?*”

“*On vacation in Majorca*”, snapped Aunt Petunia [Rowling, p. 15]. На даному прикладі ми можемо спостерігати використання автором трикомпонентної хайфенізованої голофрази *what’s-her-name*, що виконує функцію перифразу та вжитий в іронічному ключі.

“*Dinky Duddydums, don’t cry, Mummy won’t let him spoil your special day!*” she cried, flinging her arms around him [Rowling, p. 15]. Наведена ілюстрація є прикладом звертання Петунії до Дадлі із використанням звуконаслідуючої голофрази-заспокоєння дитини. *Dinky Duddydums*, що супроводжується елементом пояснення *don’t cry*, описує ставлення батьків до власного сина. Голофрази *Dinky Duddydums* є двокомпонентною, нехайфенізованою. Вона виконує стилістичну функцію літоти у тексті. Дана конструкція є оціночною, семантично-непрозорою та емоційно-виразною.

*Harry stretched out his hand at last to take the yellowish envelope, addressed in emerald green to Mr. H. Potter, The Floor, **Hut-on-the-Rock**, The Sea* [Rowling, p. 35]. Голофрази *Hut-on-the-Rock* є ілюстрацією тимчасового місця проживання персонажів. Вона створює атмосферу самотності та відірваності від навколишнього світу. Конструкція є чотирикомпонентною, виконує стилістичну функцію синекдохи. Вона також є оціночною, семантично-прозорою та емоційно-нейтральною лексичною одиницею.

*Hagrid, who didn’t understand “**Muggle money**,” as he called it, gave the bills to Harry so he could buy their tickets* [Rowling, p. 46]. Ілюстрація необізнаності Хаґріда про світ маглів наводиться даною двокомпонентною нехайфенізованою голофразою, що виконує стилістичну функцію перифразу. Конструкція *Muggle money* є оціночною, семантично-прозорою та емоційно-нейтральною лексичною одиницею, вона виконує функцію додатку.

2.2.2 Голофразис як стилістичний прийом у пригодницькому романі “The Big Friendly Giant” (R. Dahl). Як ще один яскравий представник дитячої літератури, із багатим багажем оказіоналізмів, нами був обраний роман британського письменника Роальда Даля, написаний у 1982 році, а саме «Великий Дружній Велетень», або, мовою оригіналу «The BFG». Буквально кожна фраза чи речення у тексті має у своїй структурі епітети, у творенні результатом голофразису.

“Wellington has an especially *scrumdiddlyumptious* taste, so says the Welly-eating Giant” [Dahl, p. 20]. На даному прикладі ми можемо спостерігати приклад оціночної голофрази, що має на увазі опису особливого смаку жителів міста Веллінгтон. Конструкція *scrumdiddlyumptious* – семантично-прозора, емоційно-забарвлена, виконує функцію означення та є однокомпонентною.

“Nothing”, said the BFG. “They is just *moocheling and footcheling around and waiting for the night to come*” [Dahl, p. 23]. Опис подій велетенського характеру, із зображенням місцевого колориту та особливостей мови велетнів, автор веде із застосуванням перифразу до стилю ходьби, використовуючи фактор звуконаслідування та манери. Гіпотетична голофраза *moocheling and footcheling around* є нехайфенізованою, але є фактично двома фразовими дієсловами, що дитиною-слухачем історії може сприйматися, як одне слово, що є оцінкою способу руху, семантично-прозорим, емоційно-забарвленим варіантом голофразисної конструкції. Виконує така голофраза функцію обставини способу дії в реченні та є чотирикомпонентною.

“Bigger”, said the BFG, looking pleased.

“They is as big as *bumplehammers*” [Dahl, p. 24].

“Like a *whiffswiddle!*” cried the BFG [Dahl, p. 25]. А пояснення реалій землі гігантів Великий Дружній Велетень проводить, використовуючи такі порівняння. Дані звуконаслідувальні однокомпонентні голофрази-злиття

мають оціночну функцію, семантично-прозорі, є емоційно-забарвленими лексемами. У реченні виконують функцію означення.

“*When a ladybird is walking across a leaf, I is hearing her feet going clumpety-clumpety-clump like giants’ footsteps*” [Dahl, p. 30]. Конструкція *clumpety-clumpety-clump* є прикладом трикомпонентної редулькованої голофрази-ономатопії, що має оціночну функцію, є семантично-прозорою, емоційно-забарвленою. Автор вживає дану голофразу як обставину способу дії. Роальд Даль описує все до дрібниць – навіть манеру ходьби велетнів, щоб якнайбільш детально зобразити землю велетнів.

“*I is so upset by this trogglehumping bogthumping grobswitcher*”, *the BFG said, (...)*. Явище градації та можливої евфемізації грубого виразу гіганта представлено автором, при вжитті даної репліки. (...) *trogglehumping bogthumping grobswitcher* в даному випадку це трикомпонентна голофрази-оцінка персонажа, семантично-прозора, емоційно-експресивна. У реченні виступає у функції додатку.

“*Catasterous!*” *cried the BFG. “Upgoing bubbles is a catasterous disasterphe!”* [Dahl, p. 45] Роман був створений письменником, щоби радувати дітей новими відкриттями, як у пригодницькому, так і у лінгвістичному контексті. Гра слів – яскравий тому приклад. Однокомпонентна голофрази *Catasterous!* поворюється вже у конструкції *Catasterous disasterphe!* це – двокомпонентна голофрази, вона є оціночною, семантично-прозорою, емоційно-експресивною лексемою, що виконує функцію присудка.

Отже, світ дитячої книги вимагає від автора наслідувати лише актуальні як літературні, так і лінгвістичні тенденції. У зображення реалій казкового світу та його переплетіння із нашим Дж. К. Роулінг стали на допомогу голофрази різних типів. Як, показують наведені приклади, засобами евфемії та перифрази зображуються табуйовані речі. Серед яких й ім’я Волан-де-Морта а також вводиться елемент секретності – філософський камінь Хагрід називає *the You-Know-What*. Зобразити специфіку мовлення персонажів –

іронічність, чи то ніжність висловлювання, авторові допомагають голофразисні конструкції.

Аналізуючи дитячий пригодницький роман «Великий Дружній Велетень», нами було опрацьовано випадки застосування Роальдом Далем голофраз, як засобів художньої виразності. Майже на кожній сторінці ми знаходимо відхід від норми, креацію нових лексичних одиниць, на основі граматики англійської мови (*especially scrumdiddlyumptious taste*). Активно використовується автором й гра слів (*catasterous disastrophe!*). Згідно результатів аналізу, можна зробити висновок, що голофрази, у фокусі дитячого художнього твору, виконують, переважно, описові функції: зобразити колорит, культуру, мову велетнів та їх побут націлені епітети, перифраз, порівняння, гра слів (*as big as bumblehammers*). Описати характер головних персонажів покликані епітети, евфемізми (*I is so upset by this trogglehumping bogthumping grobswitcher*), риторичні питання.

Але ключовими стилістичними функціями голофраз у дитячому художньому тексті, пропонуємо вважати епітети та гру слів, які дозволяють яскраво та конкретно описати навколишню дійсність, надати твору атмосферності та залучити юного читача до подальшого читання.

2.3 Голофразис як стилістичний прийом у ліриці сучасних англійських поетів

Так як поетичний художній твір має на меті зобразити всю повноту думки автора, як показує наше дослідження, голофразис є доволі доречним. Це також художній засіб, до якого вдаються поети задля емоційності, неординарності та стислості викладу думки власних творів. Матеріалом для дослідження функціонування голофраз як засобів мовної виразності, у

стилістичному аспекті ліричного твору, нами було вибрано та проаналізовано поезії англomовних авторів ХХ – початку ХХІ сторіччя.

В 1914 році виходить збірка поезій американця Роберта Фроста “North of Boston” до якої, з-поміж інших були включені вірші “Mending Wall” та “A hundred Collars”. Явище оказіонального словотвору – хайфенізації відрізняє ці два вірша від усіх у даній збірці. Пропонуємо розглянути їх детальніше та дізнатися, які стилістичні функції носять наявні голофрази на основі поезії “Mending Wall”:

*SOMETHING there is that doesn't love a wall,
That sends the **frozen-ground-swell** under it,
And spills the upper boulders in the sun;
And makes gaps even two can pass abreast [Frost].*

Руйнівна сила танення та замерзання води тут замінена ємнісним художньо-оформленим переносним значенням. Лексема *frozen-ground-swell* виражена в даному випадку трикомпонентною голофразою, що має оціночну природу, семантично-прозорою, емоційно-забарвленою, що має функцію додатка у реченні та виконує синтаксичну функцію перифраза.

Пропонуємо розглянути появу голофразисної конструкції у вірші «A hundred Collars»:

*"Professor **Square-the-circle-till-you're-tired?**
Hold on, there's something I don't think of now
That I had on my mind to ask the first
Man that knew anything I happened in with.
I'll ask you later – don't let me forget it" [Frost].*

У даному уривку вірша ми зустрічаємо явище використання голофрази у функції перифразу – "Professor *Square-the-circle-till-you're-tired?* Голофразисна конструкція даної ілюстрації специфічного характеру професора є шестикомпонентною, відсторонюючою від дії, семантично-прозорою, емоційно-експресивною, використана у формі еліпсису. Отже, розглянувши поетичні твори Роберта Фроста, можна зробити висновок, що

голофрази може бути цілком застосована для реалістичного зображення емоційних процесів у фокусі художнього твору, як стилістичний прийом перифрази, риторичного запитання та еліпсису.

Англійський поет Тед Хьюз у 1957 році видає збірку під назвою “The Hawk in the Rain”, до якої входять і ті три вірша, що яскраво ілюструють функціонал використаних результатів okazionalistичного словотвору. В даній збірці нами було помічено активне застосування голофразису у поезіях: “The Hawk in the Rain”, “The Horses”, та “Complaint”.

Пропонуємо почати із “*The Hawk in the Rain*”:

*Bloodily grabbed dazed **last-moment-counting***

Morsel in the earth’s mouth, strain towards the master-

Fulcrum of violence where the hawk hangs still,

That maybe in his own time meets the weather [Hughes].

Тут лексема *last-moment-counting* виступає у функції фразового епітета та застосована, аби створити саспенс оповіді, загустити фарби. Голофразисна конструкція в даному випадку є трикомпонентною, оціночною, семантично-прозорою, емоційно-забарвленою, виступає у функції означення в реченні.

Перейдемо до наступного вірша “*The Horses*”:

*I climbed through woods in the **hour-before-dawn** dark.*

Evil air, a frost-making stillness,

Not a leaf, not a bird-

A world cast in frost. I came out above the wood [Hughes].

І знову автор застосовує голофразу у функції фразового епітету, аби створити певний настрій, підібрати фарби для опису кольорів темного лісу, у передсвітанковий час. Дана конструкція є трикомпонентною, семантично-прозорою, емоційно-забарвленою, виконуючою функцію обставини часу, чим можна доповнити класифікацію голофразисних конструкцій, з огляду на їх синтаксичні функції.

І, насамкінець, зупинимось на вірші “*Complaint*”:

*Though that Jack Horner's **hedge-scratched pig splitting** arm,
Grubbing his get among your lilies, was a comet* [Hughes].

Тут голофразисні конструкції виступають у описовій ролі, виконуючи функції фразових епітетів задля яскравішого опису трудових рук матері. Дві голофразисні конструкції є двокомпонентними, але логічно утворюють комплексну зв'язку-опис. Вони є оціночними, семантично-прозорими, емоційно-забарвленими лексемами. У реченні дані голофрази виконують функції означення.

*Through you swallowed the honey of a parable,
No forced fistful of **meat-and-potato** fact –
History's grown gross-bellied, not bright-eyed* [Hughes].

У цьому вірші ми знаходимо й трикомпонентну семантично-прозору голофразу, що явно виконує стилістичну функцію перифразу, а в реченні виступає означенням. Поет підібрав такий розповсюджений тип страви, як м'ясо з картоплею, для позначення всім зрозумілого факту, що не потребує особливого пояснення.

Отже, оцінюючи творчість Теда Хьюза, можна сказати, що автор використовує прийоми авторської неологізації та голофразису у описових цілях. Його головна мета – якнайяскравіше описати оточуючу дійсність або життєві реалії.

Сучасні ж митці використовують голофразис із таким самим успіхом: пропонуємо звернутися до творчості шотландської-тринідад поетеси Вахні Капильдео – а саме, до її поезії “I Love You”:

*“I love you”, he wouldn't say: it was against his philosophy; **I-love-you** didn't mean what it meant, plus the verray construction of the phrase caused **bad-old-concrete-lawman-vandal-verbal-mildew-upon-the-grape-harvest-and-war-for-rare-minerals-required-to-manufacture-commu-***

nications-devices damage [Capildeo]. З перших рядків ми зустрічаємо гіпотетичну голофразу **I-love-you**, чому саме гіпотетичну? Тому що ми точно знаємо, що означає дана синтаксична конструкція, але авторка вірша

наполягає: філософія *я-тебе-кохаю* не означає, того, що ми маємо на увазі. Якщо поетеса вкладає багато значень у свій вислів, оформлений у вигляді голофрази, то можна припустити, що це дійсно результат голофразисного словотвору. І у тексті вірша він виконує функцію синтаксичного паралелізму, а саме – порівняння слів персонажа з його поглядами на життя. Дана голофраза є трикомпонентною, семантично-прозорою, емоційно-експресивною. У реченні виконує функцію підмета.

Інший приклад голофразисного словотвору, що ми можемо вичленити з даного уривку, це – *bad-old-concrete-lawman-vandal-verbal-mildew-upon-the-grape-harvest-and-war-for-rare-minerals-required-to-manufacture-communications-devices*. Така громіздка конструкція вжита у функції фразового епітету для найповнішого опису нанесеної шкоди. На жаль, ми не можемо констатувати, що дана голофраза є саме містким виразом думок, але вона увібрала в себе декілька синтаксичних одиниць. Лексема є полікомпонентною та нараховує 21 складник. Мета розглянутої голофразисної конструкції – оціночна, її семантика – прозора, емоційно дана лексема є експресивною. У реченні така полікомпонентна конструкція виконує функцію означення.

So what moved him to not-say-

I-love-you? What wake-up-and-spoil-the-coffee ashtray-licking djinn? I

have to start to agree [Capildeo].

У цьому уривку вірша, голофрази переважно виконують функції риторичних запитань, перша є антитезою до раніше проголошеної *I-love-you* – *not-say-I-love-you*, що є п'ятикомпонентною, оціночною, семантично-прозорою, емоційно-експресивною конструкцією. У реченні виконує функцію додатку. Тоді як друга – *wake-up-and-spoil-the-coffee ashtray-licking* – вжита у формі еліпсису. Дана лексема є полікомпонентною, складається з двох хайфенізованих частин. Вона має оціночну мету, семантично-прозора, емоційно-експресивна. У реченні виконує функцію означення. Отже, вірш

Вахні Капільдео яскраво ілюструє використання голофразису, як продуктивного способу okazіонального словотвору, також помітне різнопланове вживання голофразисних конструкцій у функціях фразового епітета, риторичного запитання, еліпсису та синтаксичного паралелізму.

Пропонуємо звернутися до голофраз у поезії, що написана мовами аборигенних народів. Як ілюстрацію ми приводимо “Meshkadoonaawaa Kkidowinan: Exchanging Words” – композицію із двох поезій, що написані громадянами США Кімберлі Блезер (представник племені Чіпева), Моллі МакГленнен (лінгвіст) та Маргарет Нудін (авторка поезії на мові Анішінаабемовін: “*Baazhigwaadiziwin – persistence*” та “*Wiingashk – sweetgrass*”). Автори подають полісинтетичні голофрази, як аутентичні ілюстрації своєї творчості:

Again, we sing ourselves strong –

Anishinaabikwewag, women of history and persistence [Blaeser, McGlennen, Noodin].

На даному прикладі ми можемо побачити варіант вживання полісинтетичної голофрази, що на меті комунікації має звертання. Саме таким випадком можна доповнити класифікацію голофразисних конструкцій з точки зору комунікативно-прагматичної спрямованості. Дана голофраза *Anishinaabikwewag* є семантично-прозорою – у тексті наявне трактування конструкції англійською мовою, тому можна припустити, що такі полісинтетичні компоненти мови аборигенних народів Північної Америки можна включати до ілюстрації творчості англосовних поетів у фокусі даного дослідження. Наведена голофразисна конструкція є емоційно-забарвленою, тому що звертання аутентичне. Виконує стилістичну функцію парафразу, вжитого з аналогом англійською мовою.

Наступна ілюстрація носить характер звертання:

Across skies trace belonging, ezhi-dibendagoziyang

in the land of wiindigoo-cannibals, awaken the crumbling spirit [Blaeser, McGlennen, Noodin].

Де голофрази *ezhi-dibendagoziyang* є двокомпонентною, семантично-прозорою, емоційно-нейтральною, що виконує стилістичну функцію парафразу, вжитого з аналогом англійською мовою.

*smallest curve, waaganagamod, of song –
endless like the scent* [Blaeser, McGlennen, Noodin].

А даний приклад голофразису, вжитого з описовою ціллю, є семантично-прозорим, емоційно-забарвленим та вжитим автором у функції підмета. Дана голофрази, стилістично, використана як оксиморон, підкреслюючи значимість та постійність звуків народної мелодії, як аромату, що не може вивітритися.

Отже, нами було проаналізовано вісім поетичних художніх текстів двох американських авторів, одного британського та однієї шотландської-тринідад поетеси. Використання цими авторами голофраз у текстах поетичних творів часто є емоційно-забарвленим та емоційно-експресивним засобом для реалістичного зображення переживань автора чи ліричного героя у фокусі художнього твору, а також яскраво описати оточуючу дійсність або життєві реалії. Як зазначалося раніше, голофрази у функції фразового епітета націлена створити саспенс оповіді, загустити фарби. Спостерігається також цікавий процес об'єднання, коли дві голофразисні конструкції є двокомпонентними, але логічно утворюють комплексну зв'язку-опис. У сучасного автора, що можна спостерігати на основі ілюстрації витримки з вірша Вахні Капільдео, голофрази може бути філософським кредо поезії. На цьому ж прикладі ми бачимо створення негативного образу перенесених переживань у вигляді громіздкої конструкції.

Цікаво, що комунікативно-прагматичний функціонал гіпотетичної голофрази-звертання є неописаним теоретиками, але наявний у художніх текстах. Також нами було знайдено один із рекордних випадків застосування 21-компонентної голофразисної конструкції у тілі поетичного художнього тексту. Дуже часто голофрази, використані авторами поезій, виконують

стилістичні функції фразового епітета, перифразу, риторичного запитання, еліпсису, синтаксичного паралелізму та оксиморону.

2.4 Голофразис як стилістичний прийом в англomовній прозі на прикладі роману “One flew over the cuckoo’s nest” (K. Kesey)

В 1959 році Кен Кізі працював нічним санітаром у шпиталі ветеранів “Menlo park”. Там у нього з’явилася ідея написання даного роману. Кізі часто проводив час, спілкуючись з пацієнтами. Він не вірив, що пацієнти психологічного лікарні були ненормальними, скоріше вони були знедоленими, відкинутими суспільством, тому що не вписувалися у рамки загального уявлення про те, як людина має себе поводити.

У романі «Над зозулиним гніздом» Кен Кізі намагається якнайточніше передати стиль мислення, потік свідомості, що так чи інакше відбивається у діалогах та ставленні людей із психічними розладами до персоналу та один до одного. При чому створюється набір голофраз та авторських неологізмів, які покликані надати твору атмосферності, створити гротескний настрій наративу. Пропонуємо почати розгляд із голофраз, що ілюструють психічні розлади мовців:

– *Awful tired* – *said Pete* [Кизи, с. 55]. Речення Пітера, втративши граматику, набуло значення лаконічного опису стану, у якому він зараз знаходиться, або найближче за формою схоже на те, як ми його інтерпретуємо. Насправді воно може гіпотетично означати будь-що, будь-кого. Спробуємо лінгвістично проаналізувати дану голофразу: гіпотетично це може бути відсторонення або спонукання до дії, фраза семантично-непрозора, емоційно-експресивна. Стилістично таку конструкцію можна вважати еліпсисом.

– *Ffffuck da wife*, – *Ruckly says*

– *Whose wife?* [Кизи, с. 62] За вульгарним висловом Раклі може бути приховане будь-яке значення, аналогічно до вигуків Піта. Гіпотетично це може бути спонукання до дії, фраза семантично-непрозора, емоційно-експресивна. Стилістично таку конструкцію можна вважати еліпсисом.

– *My psychopathic tendencies? Is it my fightin' tendencies, or my f***in' tendencies? (...) All that whambam-thank-you-ma'am* [Кизи, с. 86]. Наведена ілюстрація – це ще один вульгарний вислів МакМерфі, вжитий у формі голофрази. Цього разу він націлений на евфемізацію зовнішніх проявів фізичного стану. При найближчому розгляді, можна сказати, що дана конструкція має оціночну мету, семантично-прозора, емоційно-забарвлена, функціонує у реченні, як означення.

– “*All you fail to compren' the complexities of the situation*”, – *she said*.

– “*Bull*”, – *McMurphy said*.

Harding slapped the table [Кизи, с. 386]. Даний приклад є ілюстрацією важкого психічного стану головного героя МакМерфі після лоботомії. Вжита голофрази стилістично додає гротескного забарвлення діалогу. Гіпотетично це може бути відсторонення або спонукання до дії, фраза семантично-непрозора, емоційно-експресивна.

Далі пропонуємо ознайомитися з яскравими випадками вживання автором okazionalizmів у тексті роману.

“*A pecking party?*” [Кизи, с. 74] Так автор метафорично називає процес групового психоаналізу, що періодично влаштовує медсестра Ретчед. Мак Мерфі волає буквально про те, щоби припинити це клювання. В даному випадку okazionalizm має стилістичну роль метафори у тексті.

– *Because we are rabbits (...) – we're all in here because we can't adjust to our rabbithood* [Кизи, с. 84]. Кізі в даному випадку трагікомічно висвітлює жалість до Мак Мерфі та подібних йому. Свою поведінку й поведінку інших герой роману описує як щось природне, неконтрольоване розумом. Даний okazionalizm виконує функцію метонімії.

– *Your, damn fad collitch-kid pryin!* [Кизи, с. 195] Голофраза, виверт слів *colleague kid* задля мовної гри. Є двокомпонентною, оціночною, семантично-прозорою, емоційно-експресивною конструкцією, із синтаксичною функцією підмета. Виконує стилістичну функцію метонімії.

– *Whaddaya know?* [Кизи, с. 102] У даному випадку ми спостерігаємо однокомпонентну структуру, вжиту з метою відсторонення від дії, семантично-прозора, емоційно-експресивна. Дана конструкція в реченні виступає у ролі компонента синтаксичної основи. Вжита у стилістичній функції риторичного питання. Сленгові та розмовні слова, гіпотетично, також можуть вважатися голофразами, так як вони мають форму одного слова, позначають комплексну думку або поняття, можуть вживатися, одночасно зі звичайними мовцями, як маленькими дітьми, так і дорослими, що мають психічні розлади.

У творі Кена Кізі з-поміж інших, нами було знайдено наступні голофрази:

– *Well, I'll be a sonofabitch* – це чотирикомпонентна голофразисна структура, що має злитне, нехайфенізоване написання. Вона вжита з метою оцінки дій, є семантично-прозорою, емоційно-експресивною конструкцією. Дана голофраза в реченні виступає у ролі присудка. Вжита у стилістичній функції метонімії, щоб підкреслити заколотницькі настрої МакМерфі [Кизи, с. 179].

– *So fare-thee-well, darling (...)* – це трикомпонентна, за структурою, хайфенізована голофраза, що вжита з метою відсторонення від дії, семантично-прозора, емоційно-забарвлена. Дана структура носить стилістичну функцію іронії [Кизи, с. 118].

– *Whups, he sees me, okeedokee, Perfessor* [Кизи, с. 104]. У творі Кізі, одночасно з голофразами, вдається прослідкувати використання автором й оказіоналізму, що можна класифікувати як *stunt word*. Його вживання у даному випадку, має на меті оцінити вчинки персонажа. Даний *stunt word* є семантично-прозорим, емоційно-забарвленим.

– *But then c'est la vie, fads come and go* [Кизи, с. 235]. Фразеологізм іншомовного походження, вжитий людиною, у якої наявний психічний розлад, гіпотетично, також може бути розцінений як голофраза. До того-ж, особливості французької орфоепії даної фрази додають їй злитного звучання. Дана конструкція є трикомпонентною, має на меті відсторонити персонажів від дії, є семантично-прозорою, емоційно-експресивною, є граматичною основою речення.

I felt that some Friday-night ringing and felt the same wild stomping-up-and-down impatience [Кизи, с. 246]. Конструкція *stomping-up-and-down* – це випадок хайфенізації, або написання певного поняття одним словом через дефіс вжито у даному реченні. Лексема зображає порядок і динаміку думок у голові персонажа. Голофраза є чотирикомпонентною, має на меті оцінити стан персонажа, є семантично-прозорою, у реченні виступає у ролі означення. Дана лексема стилістично виступає у ролі фразового епітета.

– *Papa said he was born with only one name (...) Tee Ah Millatona, the Pine-That-Stands-Tallest-on-the-Mountain* [Кизи, с. 358]. А в даному випадку можна прослідкувати рідкий випадок застосування голофразисної конструкції – зразку мови корінних народів Північної Америки, представником яких у романі є Вождь. Він описує свого батька та називає його індіанське ім'я. Саме собою воно являє зразок полісинтетичної голофрази, коли вжите в перекладі англійською мовою у вигляді семикомпонентної лексеми, що має описовий характер, семантично-прозора (далі у тексті є пояснення значення кожної складової), у реченні виконує функцію додатка. Має на увазі створити ефект автентичності.

Опрацювавши текст роману Кена Кізі «Над зозулиним гніздом», можна виділити такі типи оказіонального генезису, що найчастіше та найпродуктивніше були використані автором художнього тексту. Це такі оказіональні утвори, як: голофраза, власне оказіоналізм, та *stunt word*. При чому явище голофразису на матеріалі даного твору представлене у вигляді голофраз, що передають мовлення людини з порушеннями психіки. За

допомогою таких конструкцій автор намагається завуалювати явно табуйовані теми, зобразити психічний стан персонажів, додати гротескних настроїв на тло прозового художнього твору та художньо описати реалії перебування пацієнтів у психіатричній лікарні.

За допомогою похідних голофразису полісинтетичної природи, автор вдається до автентичного змалювання персонажа-наратора, індіанця, що постійно знаходиться поряд з читачем, констатує події у закладі.

Аналізовані лексичні одиниці мають різнопланові стилістичні ролі: це засоби мовної виразності, такі як: фразові епітети *stomping-up-and-down*, *Tee Ah Millatona*, *the Pine-That-Stands-Tallest-on-the-Mountain*, метафори: *A pecking party*, евфемізми *whambam-thank-you-ma'am*, а також явища метонімії *rabbithood*, *collitch-kid*. Тропи представлені ще гротеском, та іронією (*So fare-thee-well, darling*), грою слів: *okeedokee*, *Perfessor*, еліпсисом: *Awful tired* та риторичними питаннями: *Whaddaya know?*

ВИСНОВКИ

Отже, в даній кваліфікаційній роботі магістра, представлено спробу максимально широко охопити межі функціонування терміну *голофрази* та, на основі теоретичних джерел, вивести містке визначення голофрази. Як відомо, голофрази є наслідком процесу okazіonalіstичного словотвору, де центральним поняттям фігурує okazіonalізм, що одноразово утворюється з стандартами або новими моделями словотвору автором художнього тексту або усного висловлювання та виконує певну художню та стилістичну функцію.

Проблемою визначення okazіonalізму вчені займаються ще з 50-х років ХХ сторіччя, вивчаючи можливість слова набуття статусу okazіonalізму, визначали функції та можливість okazіonalізму потрапляти до лексикографічних джерел. Також вони розглядали okazіonalізми та способи їх словотвору з точки зору психолінгвістики та, пізніше, синергетики. Згідно сучасним дослідженням художніх текстів, відомо близько десяти видів okazіonalізмів, з-поміж яких певне місце посідає й голофрази.

З точки зору лінгвістики, голофразисні конструкції запропоновано класифікувати за принципами: комунікативно-прагматичним, виражальним, емотивним, синтактико-функціональним та структурним. Згідно даної класифікації, голофразисні конструкції у мові можуть бути спонукальними, стримувальними, оціночними; семантично-прозорими та непрозорими; емоційно-нейтральними та емоційно-забарвленими; виконувати п'ять синтаксичних функцій у реченні, а також бути три- чотири- п'яти- та полікомпонентними за структурою.

З точки зору розвитку мовлення, використаний дитиною голофразис є невід'ємною частиною онтогенезу та має полісемантичні властивості. А трактування такої голофрази можливе лише за умов розуміння ситуації, емоції, чи обставин, у яких він був використаний – у контексті. Одночасно

деякі вчені розглядають голофразу під іншим кутом: як результат процесу продуктивного та упорядкованого зчеплення знаків у полісинтетичних мовах, що формує ядро субстантивної полісинтетичної ідейної одиниці та функціонує як багатозначна мовленнєва одиниця у даному полісинтетичному дискурсі.

Досліджуючи теоретичні джерела, ми прийшли до висновку, що природа голофразису – різнобічна, бо часто – це результат трансформації заголовків художніх творів, цитат, текстів масової культури, як от слова із дитячих пісень, фразеологізмів та кліше. Функції голофрази у мовленні на думку одних учених, це – маніфестація нових знань про об’єктивну дійсність, збагачення світосприйняття, формування нової системи ціннісних орієнтирів. На думку інших, голофразис – це семантична компресія, дискретність стилю мислення, клішування сприйняття дійсності.

Явище okazіоналістичного та голофразисного словотвору, що активно розглядаються вітчизняними та зарубіжними дослідниками, дає достатньо продуктивні сценарії розробки багатокомпонентних лексичних одиниць, що потребують невеликої кількості мовленнєвих зусиль при сприйнятті, але високої майстерності автора. Якщо голофразис, що використано як художній засіб, створений автором і продекламований від імені дитячого персонажу, то у контексті художнього твору він здатний виконувати понад 17 різноманітних функцій. У контексті полісинтетичного голофразису, такий спосіб незузального словотвору використовується сучасними аборигенними авторами та англomовними авторами, як засіб впливу на читача, створення атмосфери присутності та приналежності до культурно-мовної спадщини нації.

Стилістично, як запевняють науковці, голофразис та okazіоналізми виконують функції фразового епітета, метафори, напіввідзначених структур тощо. А їх використання здебільшого спричинене тяжінням до економії часу, емоційного забарвлення, відходу від конкретики, надання висловлюванню абстрактності, надання комічного забарвлення, реалізації

прихованих інтенцій мовця. Функції ж у художньому творі голофрази також різнопланові. Це – імагінативізація (сторітеллінг), поетизація (гра звуків та звучання), регуляція (керування діями інших), а також функції лінгвістичної гри, створення магічної атмосфери та створення нових концептів. У дитячій класичній прозі, як зазначають лінгвісти, такі okazіоналістичні утвори з'являються повсякчас. Так як новотвори в англійській літературі для дітей доволі розповсюджене явище, це свідчить про те, що лексичні інновації мають важливе значення для світу дитячих книжок, керованого фантазією. Що стосується гумористичного наповнення художнього тексту, утворена з декількох елементів голофраза є компактним інструментом, що дає змогу авторові описати веселу ситуацію так точно, наскільки це можливо.

Але на сьогоднішній день не затверджено конкретної моделі аналізу голофразисних конструкцій, яка дала б змогу розкрити їх багатогранний функціонал у контексті художнього твору. Тож, на основі комплексного застосування двох вищезазначених алгоритмів аналізу гіпотетичної голофразисної конструкції, ми запропонували розгляд лексем, на підґрунті наявної ілюстративної бази у вигляді прозових та поетичних художніх текстів.

Аналізуючи роман «Гаррі Поттер та філософський камінь», ми можемо прослідкувати реалії сучасної літературної творчості, а саме, як світ дитячої книги вимагає від автора наслідувати не лише літературні, так і лінгвістичні тенденції. Як, показують наведені приклади, табуйовані речі. Вони змальовуються засобами евфемії та перифразу. Серед них фігурує ім'я антагоніста роману – Волан-де-Морта, а також вводиться елемент секретності – філософський камінь Хагрід називає *the You-Know-What*. Зобразити специфіку мовлення персонажів – іронічність, чи то ніжність висловлювання, авторці «Гаррі Поттера» також допомагають голофразисні конструкції, такі як: *what's-her-name* та *Dinky Duddydums*.

Аналізуючи дитячий пригодницький роман «Великий Дружній Велетень», нами було опрацьовано випадки застосування голофраз, як

засобів художньої виразності. Згідно ним, можна зробити висновок про те, які саме стилістичні функції у центрі дитячого художнього твору, виконують результати okazіоналістичного словотвору. Але ключовим, все ж таки, пропонуємо вважати епітети та гру слів, які дозволяють яскраво та конкретно описати навколишню дійсність, надати твору атмосферності та залучити юного читача до подальшого читання.

З огляду на поетичні твори, нами було проаналізовано вісім художніх текстів двох американських авторів, одного британського та однієї шотландської-тринідад поетеси. Вони активно використовують голофразисні конструкції у власній творчості як емоційно-забарвлені та емоційно-експресивні засоби для реалістичного зображення власних переживань, чи роздумів ліричного героя. Також вони націлені яскраво описати оточуючу дійсність або життєві реалії.

Спостерігається також цікавий процес об'єднання, коли дві голофразисні конструкції є двокомпонентними, але логічно утворюють комплексну зв'язку-опис. У сучасного автора, що можна спостерігати на основі ілюстрації витримки з вірша Вахні Капільдео, голофраза може бути філософським кредо поезії. На цьому ж прикладі ми бачимо створення негативного образу перенесених переживань у вигляді громіздкої конструкції. Комунікативно-прагматичний функціонал гіпотетичної голофрази-звертання є неописаним теоретиками, але наявний у художніх текстах. Також нами було знайдено один із рекордних випадків застосування 21-компонентної голофразисної конструкції у тілі поетичного художнього тексту. Дуже часто голофрази, використані авторами, виконують стилістичні функції фразового епітета, перифразу, риторичного запитання, еліпсису, синтаксичного паралелізму та оксиморону.

Опрацювавши роман Кена Кізі «Над зозулиним гніздом», ми виділили типи okazіонального генезису, що найчастіше та найпродуктивніше були використані автором художнього тексту. Це такі okazіональні утвори, як: голофраза, власне okazіоналізм, та *stunt word* – слововиверт. При чому явище

голофразису на матеріалі даного твору представлене у вигляді голофраз, що передають мовлення людини з порушеннями психіки та голофразису полісинтетичної природи. Проаналізовані лексичні одиниці мають різнопланові стилістичні ролі: це засоби мовної виразності, такі як: фразові епітети, метафори, евфемізми, а також явища метонімії, персоніфікації. Тропи представлені ще гротеском, іронією, грою слів, еліпсисом та риторичними питаннями.

Зрозуміло, що опрацьований ілюстративний матеріал не дає повної картини стану вивченості питання стилістичного використання голофразису у ракурсі художньої літератури, але нами націлений на систематизацію існуючих концепцій, що так чи інакше, об'єднані спільним – голофразою, як унікальним оказіональним словотворчим засобом, до якого широко вдаються англomовні автори художніх текстів – і поетичних, і прозових.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александрук І. В. Когнітивні та мовні механізми утворення неологізмів та оказіоналізмів у творах жанру фентезі (на матеріалі творів сучасних англійських та американських творів). *Studia Linguistica*. 2010. Вип. 4. С. 469–475.
2. Алешина А. А. Классификация голофрастических конструкций в английском языке (на материале романа L. Weisberger “The devil Wears Prada”). *Ученые записки Орловского государственного университета. Серия: Гуманитарные и социальные науки*. 2014. Т. 4. № 60. С. 115–117.
3. Антюфеева Ю. Н. Английские новообразования в развитии : потенциальное слово, окказионализм, неологизм : дис. ... канд. филол. наук. : 10.02.04. Тула, 2004. 184 с.
4. Арнольд И. В. Стилистика. Современный английский язык: Учебник для вузов. Москва : Флинта : Наука, 2002. 384 с.
5. Валгина Н. С. Активные процессы в современном русском языке : учебное пособие для студентов вузов. Москва : Логос, 2003. 304 с.
6. Вокальчук Г. М. До питання про історію дослідження оказіональних лексичних новотворів в українському мовознавстві. *Наукові записки Вінницького держ. педагог. ун-ту ім. М. Коцюбинського. Серія : Філологія*. 2003. Вип. 5. С. 14–18.
7. Гольцова М. Г. Голофразис як спосіб оказіонального словотворення в англійській мові. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2019. Т. 2. № 42. С. 40–42.
8. Горелов И. Н., Седов К. Ф. Основы психолингвистики. Москва : Лабиринт, 2010. 320 с.

9. Данилова Л. В. К вопросу об окказионализмах и способах их образования (на материале поэзии А. Вознесенского, Е. Евтушенко, Р. Рождественского). *Стилистика художественного текста : Межвузовский сборник научных трудов*. 1984. С. 89–98.

10. Дегтярьова І. О. Стилiстичнi засоби мовної економiї у постмодернiстському тексті. Дослідження з лексикологiї i граматики української мови : зб. наук. пр. /за ред. проф. І. С. Попової. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2012. Вип. 12. С. 133–141.

11. Єрмоленко С. Я. Лiнгвостилістика: основні поняття, напрями й методи дослідження. *Мовознавство*. 2005, № 3–4. С. 112–125.

12. Земская Е. А. Современный русский язык. Словообразование. Москва. : Флинта : Наука, 2011. 328 с.

13. Ищенко И. Г. Семантика многокомпонентных композитов в английском языке. *Известия ВГПУ*. 2017. №2 (115). С. 151–154.

14. Кислюк Л. П. Узуальне й оказіональне словотворення в різностильовій мовній практиці. *Українська мова*. 2020. № 2. С. 31–44. URL: https://iul-nasu.org.ua/pdf/ukrmova/2_20/5.pdf (дата звернення: 19.08.21).

15. Ларцева Е. В. К вопросу о переводе сложносоставных окказионализмов в современных англо-язычных романах. *Научный диалог*. 2020. № 12. С. 74–84.

16. Ковынёва И. А. Голофразис как способ словообразования в русском языке : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01. Орёл, 2007. 24 с.

17. Ковынёва И. А. Прецедентные тексты как база возникновения голофрастических конструкций. *Вестник Чувашского университета*. 2014. №4. С. 155–161.

18. Колоїз Ж. В. Неузуальне словотворення. Кривий Ріг : НПП Астерікс, 2015. 156 с.

20. Колоїз Ж. В. Оказіоналізми в лексикографії. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2012. Вип. 8. С. 97–114.

21. Кучинська І. О. Голофразис як один з продуктивних типів словотвору в Інтернет-комунікації. *Актуальні проблеми слов'янської філології*. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2018. С. 56–59.
22. Миловская Н. Д. Голофрастические конструкции в современном немецком языке : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Калинин, 1984. 225 с.
23. Мініч Л. С. Оказіоналізми – основа синергетики ідіостилю М. Вінграновського. *Studia Ukrainica Posnaniensia*. 2020. Vol. VIII/2. С. 45–55.
24. Нухов С. Ж. Языковая игра в словообразовании : имя существительное. Уфа : БашГУ, 1997. 178 с.
25. Пристайко Т. С. Голофразисні номінації у мові інтернету. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Мовознавство»*, 2016. № 11. Вип. 22. С. 136–143.
26. Романюха М. В. Конспект лекцій з дисципліни «Порівняльна стилістика англійської та української мов» для студентів спеціальності 035 «Філологія». Кам'янське : ДДТУ, 2017. 58 с.
27. Сорокина А. А. Голофрастические конструкции в американском предвыборном дискурсе. *Вектор науки ТГУ*. 2017. № 4 (42). С. 187–194.
28. Фельдман Н. И. Оказиональные слова и лексикография. *Вопросы языкознания*. 1957. № 4. С. 64–73.
29. Carroll L., Milner F. *The Rectory Umbrella and Mischmasch ... With a foreword by Florence Milner*. London, 1932. 193 p. URL : <https://www.bl.uk/collection-items/lewis-carroll-juvenilia-stanza-of-anglo-saxon-poetry> (accessed: 19.08.21).
30. De Villiers J., De Villiers P. *Early language*. Cambridge : Harvard University Press, 1979. 160 p.
31. Epistemological and Semiotic Insight of Holophrastic Constructions / Irina Kovuneva and others. *Mediterranean Journal of Social Sciences*. Rome, 2015. Vol. 6. No. 6. S. 2. P. 22 –229.

32. Hale J. K. *Milton's Languages: The impact of Multilingualism on Style*. London : Cambridge University Press, 2005. 264 p.
33. Hobbs J. R. *The Origin and Evolution of Language: A Plausible Strong-AI Account. Action To Language via the Mirror Neuron System*. London : Cambridge University Press, 2011. 568 p.
34. Hurst M. J. *The Voice of the Child in American Literature*. Lexington : The University Press of Kentucky, 1990. 185 p. URL : https://uknowledge.uky.edu/upk_american_literature/6 (accessed: 19.08.21).
35. Kalyta A. A., Klymenyuk V. O. Systematization of holophrastic constructions' properties. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія» : серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2021. Вип. 11(79). С. 76–79.
36. Missud J. On the margins of standard compounding: the phrasal compound adjective playing with the norms. *E-rea – Revue électronique d'études sur le monde anglophone, Laboratoire d'Études et de Recherche sur le Monde Anglophone*. 2018. № 15 (2). P. 1–25 p.
37. Munat J. Lexical Creativity as a Marker of Style. *Lexical Creativity, Texts and Contexts*. Amsterdam & Philadelphia : John Benjamin, 2007. P. 163–185.
38. Muzyka-Furtak E. Word Creativity of Seven-Year-Old Children. *Logopedia*, 2011. URL : https://www.researchgate.net/publication/350654822_Word_Creativity_of_Seven-Year-Old_Children (accessed: 25.11.21).
39. Neuhaus M. That's Raven Talk. Holophrastic readings of Contemporary Indigenous Literatures. *Canadians Plains Studies*. Regina : University of Regina, 2011. 336 p.
40. Nordquist R. Holophrase in Language Acquisition. URL: thoughtco.com/holophrase-language-acquisition-1690929 (accessed: 25.11.21).
41. Nordquist R. Sniglet Definition and Examples. Glossary of Grammatical and Rhetorical Terms, 2020. URL: <https://www.thoughtco.com/sniglet-word-play-1691970> (accessed: 12.12.21).

42. Poix C. Neology in children's literature : A typology of occasionalisms. *Lexis*. 2018. URL: <http://journals.openedition.org/lexis/2111> (accessed: 25.10.21).
43. Rathvon N. W. Early Reading Assessment : A Practitioner's Handbook. New York : Guilford Press, 2004. 612 p.
44. Rowe B. M., Levine D. P. A Concise Introduction to Linguistics. Abingdon : Routledge, 2014. 432 p.
45. Šulová L. Raný psychický vývoj dítěte. Praha : Karolinum, 2010. 247 s.
46. Tearle O. 10 best nonce poems. Interesting literature. URL: <https://interestingliterature.com/2019/05/10-of-the-best-nonsense-poems-in-english-literature/> (accessed: 26.11.21).
47. Tomasello M. Constructing a language. Cambridge : Harvard University Press, 2003. 408 p.
48. Weeks T. E. The Use of Nonverbal Communication by a Slow Speech Developer. *Word*. 1971. P. 460–472.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

49. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 1 : А – Л. 624 с.
50. Академік ру. URL: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/9654> (дата звернення: 19.09.21).
51. Dupriez B. A Dictionary of Literary Devices: Gradus, A-Z. Toronto : Toronto Press, 1991. 523 p.
52. Encyclopedia.com. URL: <https://www.encyclopedia.com/humanities/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/stunt-word> (accessed: 27.10.21).

53. Crystal D. A Dictionary of Linguistics and Phonetics, 2008. 560 p. URL: [https://www.academia.edu/37799485 /A_dictionary_of_linguistics_and_phonetics_by_david_christal](https://www.academia.edu/37799485/A_dictionary_of_linguistics_and_phonetics_by_david_christal) (accessed: 19.08.21).

54. Merriam Webster Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/holophrase> (accessed: 19.08.21).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

55. Кизи К. Пролетая над гнездом кукушки : книга для чтения на английском языке. Санкт-Петербург: КОРОНА принт, КАРО, 2015. 432 с.

56. Blaeser K., McGlennen M., Noodin M. Meshkadoonaawa Ikidowinan : Exchanging Words. URL: <https://www.poetryfoundation.org/poetrymagazine/poems/156542/meshkadoonaawa-ikidowinan-exchanging-words> (accessed: 03.01.22).

57. Dahl R., Blake Q. The BFG. New York : Puffin Books, 1998. 207 p.

58. Capildeo V. I Love You. URL: <https://www.poetryfoundation.org/poems/91724/39i-love-you39> (accessed: 03.01.22).

59. Frost R. A hundred Collars. URL: <https://www.gutenberg.org/files/3026/3026-h/3026-h.htm> (accessed: 03.01.22).

60. Frost R. Mending Wall. URL: <https://www.gutenberg.org/files/3026/3026-h/3026-h.htm> (accessed: 03.01.22).

61. Hughes T. Complaint. URL: <https://genius.com/Ted-hughes-complaint-annotated> (accessed: 08.01.22).

62. Hughes T. The Hawk in the Rain. URL: <https://genius.com/Ted-hughes-the-hawk-in-the-rain-annotated> (accessed: 08.01.22).

63. Hughes T. The Horses. URL: <https://genius.com/Ted-hughes-the-horses-annotated> (accessed: 08.01.22).

64. Reuben T. Coinages in Nigerian English. URL: <https://www.facebook.com/228243914239736/posts/814782272252561/> (accessed: 15.11.21).

65. Rowling J. K. Harry Potter and the Sorcerer's Stone. 226 p. URL: <http://www.passuneb.com/elibrary/ebooks/Harry%20Potter%20and%20The%20Sorcerer%E2%80%99s%20Stone.pdf> (accessed: 10.01.22).

SUMMARY

The presented paper is dedicated to the analysis of such problem as stylistic functions of holophrasis in the fictional texts of the modern English-speaking authors.

The object of the work is holophrasis as a way of occasional word formation in fictional texts of the English-speaking authors.

The main aim of this paper is to systematise the theoretical basis and to find the proper way of the classification and differentiation of the holophrases and to reveal the stylistic functional features of the holophrastic constructions in the fictional text. It determined the accomplishment of such objectives as:

1) to analyze and generalize the theoretical material that is related to holophrastic constructions;

2) clarify the definition of the term using the modern linguistic approaches;

3) to systematize the data about typology and stylistic functions of holophrases;

4) to choose holophrastic constructions from the works of contemporary English authors;

5) to analyze and determine the stylistic functions of these lexical units.

The definitions of the holophrase and holophrasis are offered in the work as well as the co-terminology. The author operates the ways of the linguo-stylistic analysis and defines the proper functions of the holophrastic constructions within the fictional poetic or prose text.

The scientific novelty of the study is based on the attempt to systematise the modern approaches to the holophrastic development and to present the analysis of the stylistic functions of holophrastic constructions.

Key words: *holophrase, holophrasis, holophrastic construction, stylistic device, fictional text, occasionalism, occasional word formation*

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, _____ Биков Владислав Юрійович _____, студент _____ 2 курсу _____,
Форми навчання _____ заочної _____, факультету _____ іноземної філології _____
Спеціальність _____ 035 Філологія _____, освітньо-кваліфікаційна програма
Мова і література (англійська), _____ адреса електронної пошти
kirovogradskaya9@gmail.com _____,

– підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на
тему «Голофразис як спосіб okazіонального словотворення в художніх
текстах англomовних авторів» _____

Відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень,
що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких
ознайомлений;

– заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є
ідентичною її друкованій версії;

– згоден на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям
академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою
Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї
системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студента) _____